

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 8. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

Fr. Valenčič: Vzorom	215
E. Gangl: Pri klavirju	225
Dr. Ivo Šorli: Piamenti	226
Ing. chem. J. Turk: Naš vsakdanji kruh	233
Mot.: Čisto navadna, znana stvar	237
Borisov: Pesem	238
Iv. Lah: Pan Tadeusz - Evgenij Onegin - Slavy Dcera - Krst pri Savici	239
Fr. Govékar: Nad prepadom	243
Ivo Zoran: Nekdaj	247
Dr. Fr. Göstl: Janez Trdina	247
P. Golob: Gazelici	250
Listek	251

Književnost: A. Aškerc: Ali je Primož Trubar upesnitve vreden junak ali ne? — K. Ozvald: Prešernova „Nova pisarija“. — Dr. J. C. Oblak: Golica. — Dr. Simonič: Slovenska bibliografija. — Grafenauer: Zum Accente im Gailthalerdialekte. — Dr. Ilesič: Iz prvih časov romantike. — Majcen G.: Skoke pri Mariboru, Krucl na Slov. Štajerskem. — Govekar: Martin Krpan. — Leban: M. Oblokar. — H. Sienkiewicz: Mali vitez, Po-

top, Rodbina Polaneških. — Marko Zorin: Nebesa. — J. Kopitar in Vukov „Rječnik“. — M. Pribičević: U mraku i magli. — † Janko Veselinović. — J. Luba. — V. Tomek. — Grof Dzieduszycki. — K. Ostaszewski-Baranski: Z dorzecza Weltawy. — Popolno izdanje prepovedanih spisov Tolstega. — Don J. Valera.

Gledališče in glasba: Album slovenskih napevov. — Dr. K. Glaser in prevodi Shakespeareovih dram. — J. Prochazka. — Nova srbska dramatska dela. — Rittner: V majhni hišici.

Umetnost: O slovenski umetnosti in umetnikih. — Doprni kip J. J. Strossmayerja.

Raznoterosti: „Slovenska Malica“. — Razpis Strossmayerjeve ustanove. — 25letnica smrti dr. Jak. Razlaga. — Nobelova nagrada.

Naše slike: A. Jeločnik: Motiv z istrske obale. (Umet. priloga). — Avg. Bertold: Za plugom. (Umet. priloga). — A. W. Bouguereau: Dobrikanje. — Iv. Kobilčeva: Na domačem vrtu. — Barjan. Barjanka. — Tipi iz beigradske okolice, Narodne oglednice Srbkinj, Belgrajski okoličanki. — Fr. Pavačič: Rimska pijaca. — Magistratna hiša v Serajevu. — Dr. pl. Miletič. — E. Cozze: Duša in srce.

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
hištvena pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice štev. 8.
Telefon 154.

Ustanovljeno 1842.

Brata Eberl

Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, laka
in firneža z električno go-
nilno silo.

Trgovina in pisarna: Miklošičeve
(Frančiškanske) ulice 6.

Ustanovljeno 1883.

Dobavitelj za c. kr. državne uradnike.

Odlikovani z zlato
kolajno in častno
diplomo na dunajski
modni razstavi 1904.

A. REISNER

v Ljubljani Resljeva cesta 7
Komenskega cesta 18

krojaški zavod za civilne,
vojaške in uradniške oprave.

Cene zmerne! Točna postrežba!

Velika zaloga najboljšega
pristnega angleškega blaga.

Klobuke, cilindre, čepice in slamnike

v najnovejših faconah in
velikih izberah priporoča

Ivan Soklič

založnik c. kr. avstr. državnih
uradnikov.

v Ljubljani

Pod trančo št. 2
postaja elekt. žel.

Ne pozabite!

da se dobijo različni stroji, orodje, okovi, štedil-
niki, kotli za žganje in kuhinje, traverze, kom letne
kuhinjske o rave, trombe in cevi najboljše in naj-
ceneje pri

Karol Kavšeka naslednikih
Schneider & Verovšek

Ljubljana, Dunajska cesta 16.

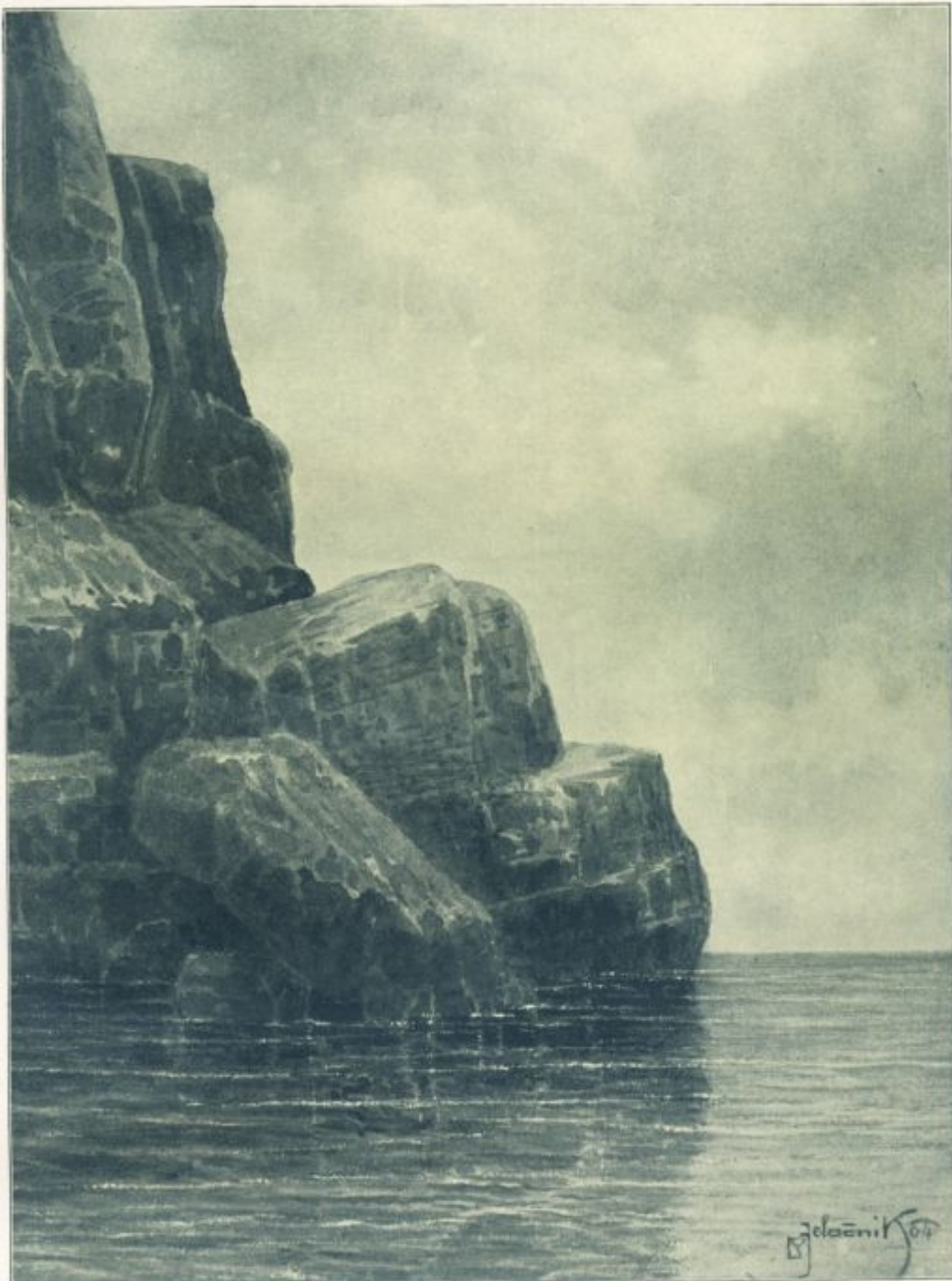
Slovenske cenike razpošilja zastoj in franko.

Slovenska pivovarna - AUERJEVI DEDIČI V LJUBLJANI - Wolfove ulice 12

Ustanovljeno leta 1854!

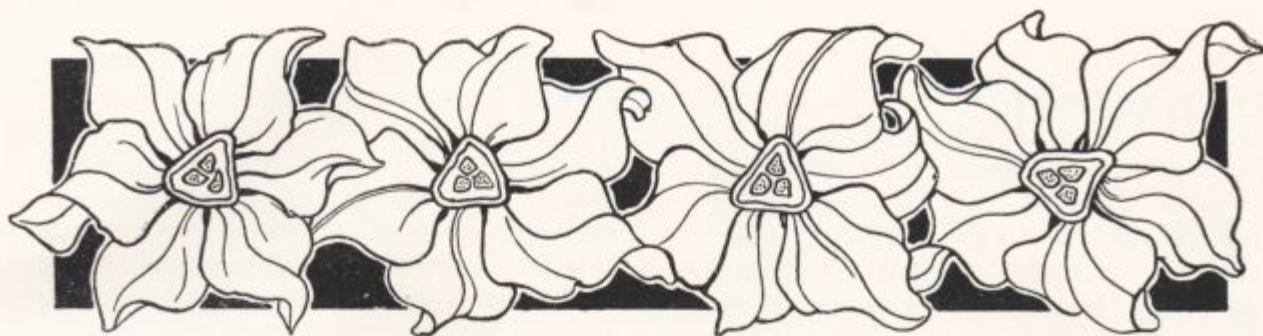
priporoča svoje izborni marčno in na bavorski način varjeno pivo.
Tvrdba je bila leta 1904 v Parizu in Londonu z najvišjim darilom
„Grand prix“, zlato kolajno in častno diplomo odlukovana.

Zaloga v Kranju, Idriji, Metliki, Kostanjevici, Mengšu, na Igu, v Litiji, Vačah, Pijavi gorici, Sodražici, Podpeči, Mokronogu, Dobrovi pri Ljubljani in Polhovem gradu na Kranjskem in v Gorici ter Podbrdu na Primorskem.

B. JELOČNIK:
MOTIV Z ISTRSKE OBALE.

VZOROM.

(KETTEJU IN MURNU.)

Le tecite, o le zakipite
na površje, na dan, moji stiki,
mojih misli, nazorov, dejanj in nehanj
in bolesi in borb spomeniki.

O, zakaj ste odšli, vi duhovi najboljši!
Vaša postelj, vaš grob prestuden je;
tam črna je noč, tam smrti obraz,
v vaših dušah nadzemsko življenje.

In mladi tako ste vклонili glavo,
in obraz je bil vaš tako rosen.
Učenec sem vaš, vi učitelji moji,
hvala vam, jaz na to sem ponosen.

O hvala na vek! — Mojih ciljev ste luč
in zarja jutranja ste zame:
v zamiku, v sanjah, v prelesti kipim
od divot vaših duš panorame.

Fran Valenčič.

PRI KLAVIRJU.

Pri klavirju sediš, jaz poleg stojim
in poslušam strun šepetanje,
in akordi mi polnijo dušo,
na srce mi legajo sanje...

Ali nisi, boginja sladka,
z igro to začarala mene,
ali kakšna prečudna moč
vedno me k tebi, le k tebi žene?

Ah, na prsi bi sklonil ti glavo,
z roko bi me gladila belo,
in željan bi k ustnam spel se,
srce bi ob srcu gorelo...

In oglasile bi zlate se strune,
v srcu globoko, tajno razpete,
lepše bi in moderne me pesmi
uvrstile med slavne poete...

A tako me vržejo kmalu
tja med staro, izrabljeno šaro...
Ah, usmili se vendar me, dekle,
in poljubeč mi daj za aro!

E. Gangl.

PLAMENI.

Roman. Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

IX.

Sodnije je peljala v širokem kolo-barju zadaj od uradnega poslopja mimo vsega trga stranska stezica dol do Schlegelnovih. Težak mrak je bil že legel na zemljo, ko je Radan korakal počasi čez travnike, in dvojen mir, mir trudnega večera in mir pozne jeseni, je bil objel vso naravo. Bil je vse golo okrog njega, samo kakih sto korakov vstran je stala gruča dreves, kakor bi se bila tam zbrala z vse planjave. Tolpa visokih, suhih postav na skrivnosten pogovor . . . Čuden čut ga je obšel: — kakor da se zdaj vse ozirajo za njim in delajo o njem svoje opazke . . .

„Vse je oživel zame v zadnjem času tu zunaj na polju, kadar pade mrak nanj in zabriše preostre poteze“, mu je zadrhtelo rahlo v duši. „In mrtva drevesa se mi zde bolj živa kakor ljudje . . . A kaj je resnica, — to kar vidim zdaj, ali to kar sem videl prej?“

„Prej? Saj prej nisem ničesar videl! Samo živel sem, popolnoma pasivno živel, rekel bi skoraj, da me je nekaj drugega živel, bogve kak temen nekaj. O! — in tako je življenje skoraj vseh ljudi! Samo opotekanje skozi meglo in noč, skozi tako temno noč, da se ne vidijo vrvi, na katerih jih vleče črn demon dalje in dalje, dokler jih ne sune v deset pedi dolgo in pet pedi široko jamo. Toda — kdo je srečnejši, kdor vidi to vrv ali kdor je ne vidi, kdor sluti in čuti demona, ali kdor ga ne čuti?“

„Jaz vsaj sem srečnejši sedaj!“ je odločil. „Pač čutim, kako se širi stena ledenega zraka med menoj in ljudmi, a zato vre odnekod k meni stotero prelestnih duhov, pač imam z ljudmi vedno manj govoriti, a zato razumem govorico gozdov in travnikov in rek. In jaz ne rabim več ljudi, saj sam nisem več sam. Ni mi jih treba več iskati, ker sem našel človeka v samem sebi, ni mi treba več govoriti, ker iz mojega molka ne zeha več praznosta, ni mi treba več kričati, ker nimam ničesar več prekričati . . . Sladak mir me je obšel, mir kresne noči, vse polne čudapolnih bajk . . . In te bajke so meni resnica, resnica, ker verujem vanje! Meni so resnica, — kaj mi je za druge mar!“

„Egoist postajam!“ se je nasmehnil predse. „Morda je to naravno . . . Zdi se mi, da se dela struga v meni in nekaj močnega se steka iz vse

moje duše, kakor plitve vode iz prostranega močvirja, če skoplje kdo jarek skozi njega in se potem sami dvigajo bregovi ob svežih, globokih valovih . . . In veseli svoje šumeče moči, gonijo razposajeno kolesa mlinarju tam spodaj, ki je zbral lene kaplje in ustvaril iz njih iskreče se gibanje. Mar jim je mlinar! A to jim je mar, da se jim stavijo tista neumna kolesa s svojimi nerodnimi lopatami na pot in da se morejo z glasnim, prešernim smehom zagnati čeznje na ono stran, kjer se tako lepo okopljejo in zavrtje, predno zdirjajo spet dalje, poljubovat sanjave cvetke na bregovih . . .“

Bajen mraz ga je izpreletel, kakor bi bil stopil k onemu plamenu sredi planjave, ki je plamtel tam nekje v daljavi: rdeča roža sredi črne ravnine . . .

„Pastirji so zažgali trnje!“ si je mislil in gledal zadivljen ta prizor.

„Kako je to lepo!“ je vzdihnil in v sebi je začutil nekaj strastnopekočega in vse kite so se mu napele, da se je vzravnal visoko in strmo.

„In pred enim letom bi bil šel top tod mimo in hitel, da pridem čim prej v beznico!“ je zamrmral. „Kdo je storil to iz mene?“ se je ozrl s širokim očesom okrog sebe in iskal odgovora v nemega vpraševanja polnem miru . . .

„In morda tava še kdo tik ob meni, ki išče in ne najde?“ se je vprašal, ko sta si gledala z nočjo nekoliko časa iz oči v oči in je slednjič povsili svoje pred njenimi. „Morda je to kdo izmed ljudi, ki sem vsak dan ž njimi skupaj?“

„Ah, ne!“ si je zmajal z glavo in se nasmehnil samemu sebi. „Teh gotovo nobeden ne! O, to so zdravi ljudje! Jaz sem bil tudi prej drugačen, kakor so oni in če bi dobro preiskal dušo svojemu prejšnjemu človeku, bi našel pod vsem bodičevjem vsaj kali vsemu temu, kar popoganja zdaj in tuintam šibkotno stebelce z rožo na vrhu. Pri vseh teh pa raste osat in plevel na suverenskih, samolastnih tleh.“

„A žive tudi ljudje, ki so taki, kakor sem bil jaz! In tem bi rad pomagal! Kakor prorok bi hodil okrog in jih budil v življenje.“

„Kaj hočejo od mene?“ se je spomnil nenkrat odvečnika. — „Hm . . . morda . . . toda ne! Jaz nisem zato!“ je vzkliknilo v njem odločno. „Morda se udam, a brez pravega veselja. Moj poklic bi bil nekaj drugega . . . Ne maram

pridigati, ne klicati tja čez tisočere glave" . . . je iskal mučno po sebi, a naenkrat se mu je zadelo, da je našel: „Dà, moj poklic in moje veselje bi bilo, če bi se enkrat samega sebe popolnoma našel, ustvarjati apostole! Ne, ne sam ven v noč, — z gorečo bakljo bi stal tam na strani in bi jih tiho klical k sebi, in bi jih prišlo stotero in bi vžgali pri meni svoje sveče in jaz bi gledal drhteč ven v temino, ki bi po njej mrgolelo več in več plamenčkov in vedno več in več, dokler bi se ne začeli topiti drug v drugega in se potapljati sami v svetlobo, ki so jo izlili na vse strani" . . .

Gledal je predse v noč in je že videl vso tisto prelesto sliko z nebrojnimi lučkami v nji, kakor bi bilo padlo zvezdnato nebo pred njega . . . Tam gori pa je mežikalo deset, dvajset blede-zlatih očesec, in zdaj je zaspalo to, zdaj ono in samo ni vedelo, kdaj . . .

Povzdignil je svoje oči k njim in jih je gledal poln ljubezni, kakor trudne angeljčke v posteljicah . . . Nato pa se je počasi ozrl okrog sebe.

„Nič ne de! Saj me nihče ne vidi!“ se je nasmehnil.

„In vendar bi rad imel prijatelja! Ne da bi govorila, saj ni ničesar govoriti o vsem tem, ampak da bi čutila skupaj! Dà, kar pustil bi to inteligentno čredo in si ogledal še drugih ljudi. Bogvekje bi našel sorodno dušo . . . Eh, elita, taka elita!“ je zamahnil zaničljivo.

„A! Ali sem že tu?“ se je začudil, ko je stal naekrat tik pred Schlegelnovo hišo. In popolnoma je bil že pozabil, kam je bil pravzaprav namenjen . . .

„Kakor je videti, še nisem bogvekakozaljubljen!“ se je nasmehnil. „Kdo je več mislil na Adelo? — in na Milko!“ je dostavil.

Stopil je skoraj nehote k plotu v temo, da bi ga kdo ne videl in se naslonil, kakor bi hotel še enkrat pomisliti, kaj dela.

Nič posebno se mu ni ljubilo iti gor. „Ali ti je treba trkati tu okrog?“ se je vprašal za mišljeno. „Hm, ali se ne da slednjič živeti tudi brez žensk? Saj je še vedno čas! Dokler je mati . . .“

A zmajal je z glavo.

„Nič mati!“ je zamrmral brez vsakega občutka in nadaljeval svoje misli: „Mater pustim, naj gre v mesto. Dam ji toliko, da bo živela, — to je moja dolžnost, druge sentimentalnosti pa ne poznam! In potem lahko hodim v gostilno na hrano“ . . .

A zopet je zmajal z glavo.

„To tudi ni nič. To je vse preveč pusto! Sicer pa . . .!“ se je vzravnaval naenkrat. „Kdo bo, vraga, toliko tuhtal! Za nocoj sem obljubil, da pridem, pa je konec! Kaj pomaga vse premišljevanje! Samo na popolnem norcu izvede usoda operacijo svetega zakona kar brez družega. Sicer pa tira enega v dolgove, iz katerih ga rešijo ženini tisočaki, družemu skvari prej želodec, da si zaželi domače kuhinje — sanjarje pa narokotizira prej z ljubeznijo“, je modroval nekoč na univerzi star študent.

Popravil si je suknjo in stopal počasi po stopnicah v prvo nadstropje.

„Zdaj pa usodi naravnost v nos!“ se je nasmehnil in pritisnil s samim kazalcem električni zvonec. Čutil je, da je izredno dobre volje in vesel je bil tega . . .

Čakal je jedva minuto. Gospa sama mu je odprla ter posvetila v sprejemnico.

„Izvolite, gospod doktor!“ mu je ponudila zofo. „Moj mož je še v trgovini, Adela bo pa kmalu tukaj. — Adela!“ je zaklicala. „Prosim!“ je namignila zopet z roko.

„O, tega pa že ne! Ravno gospodična Adela mi je obljubila veliko bolj domač kotiček, pri peči!“ se je branil veselo ter stopil k Adeli, ki je v tem hipu odprla vrata.

„To je pa potem edino nekdanja otroška soba. Veste, Adela še vedno ne mara iz nje. Če vam je ljubše, gospod doktor“ — je pokazala proti durim, skozi katere je prišla Adela. „Tam je tudi bolj gorko, ker tukaj kurimo le malo“.

„O, da, tam je lepše!“ je vzkliknilo dekle, in rdečica ji še ni hotela z lic.

„Torej pa popolnoma podomače“, mu je prikimala gospa ljubeznivo. „To mi je še stokrat ljubše. Pridem takoj!“ se je opravičila in odhitela skozi vrata.

Radanu je bilo vse dobro in ljubo pri srcu in čut tople domačnosti ga je tudi tu objel naenkrat, kakor more le človeka, ki je vaje mrzlih, tujih sten. Kako je bila tukaj, v svojem domu tudi gospa Schlegelnova vsa drugačna! Bil je je vaje kot bolj hladne, skozi in skozi distingvirane dame, in zdelo se mu je celo, da je govorila vedno z nekim posebnim izrazom, lastnim skoraj vsem ljudem, ki so veliko zahajali v gledališča in ki se jih je gledališče prijelo. Tu pa mu je bilo, kakor da se je razlil takoj cel tok materinstva tudi čez njega.

Adela je spravljala nervozno na bližnji mizici nekaj v red.

„Gospodična, pustite vse, kakor stoji!“ je stopil Radan k njej in jej del svojo roko na rame.

Prijel jo je pod pazduho in jo peljal vso zbegano k peči.

„Tako!“ se je nasmehnil, ko je sedel. „Zdaj sedite še vi, in zakurjena nebesa so opremljena z vsem komfortom. No, ali bo angeljček le stal?“ se je sklonil bližje.

„Drugič vas popeljem v salon!“ mu je zapretila in se ljubko nasmehnila ter sedla.

„Zdaj pa mi povejte, gospodična, do kdaj smem ostati, ker se mi godi tu tako dobro, da bi lahko ostal predolgo*.“

„O, mi večerjamo šele, ko pride papa iz trgovine. Kar brez skrbi ostanite!“

„Potem pa — —!“ je vzkliknil veselo in se naslonil udobno v svoj stol. „Že vidim, da imam posebne sposobnosti za družinski zapeček!“

„Vi bi sedeli veliko doma?“ je vprašala tiho, a takoj na to močno zardela. Vstala je naglo ter si vzela z mizice delo, da bi ne sedela samo tako tukaj.

Še nikdar se mu ni videla tako lepa. Čez svetilko je bil ognjen papirnat plašč in njen

obraz je bil v tej zelenkasti luči, kakor da je iz prosojnega alabastra . . . In zahrepenel je, da bi mu ne bilo treba več ven, — da bi bilo za njim že vse to in tukaj ta mila, dobra luč, a zunaj, kjer hoče, žalostna samotepolna noč . . .

Pomaknil je svoj stol malo bližje in rekel tiho in prisrčno:

„Če bi bilo vedno tako lepo, bi ne hotel nikamor ven. Žalostno je zunaj in hladno“ . . .

Umolknil je in se zagledal v njeno fino ročico, ki je vidno trepetala in kakor izgubljena

vbodla včasih vstran ravnega šiva, tekočega ob robu bele tkanine.

Toplota ga je omamljala bolj in bolj, toplota in vse to, kar ga je obdajalo, ves misterij družinstva, domačije.

„Vi ne veste, gospodična, kaj občuti takle cigan, kakor sem jaz, ako ga je zanesla pot v toplo, prisrčno sobico in je zunaj črna in hladna noč in vidi pred seboj šivati mlado, dobro stvarico, ki — — —“.

Glas mu je postajal vedno tišji in govoril je vedno počasneje in zdaj je naenkrat umolknil, kakor da je opešal . . . Sladka lenost ga je obšla vsega in samo od daleč se mu je zdelo nekako, kakor da ni nobenega ognja več v njem in samo žametnomehka, brezmejno blagodejna gorkota . . .

Tedaj je dvignila svoje oči k njemu in bile so velike, žametnomehke, brezmejno blagodejne in tople . . . Mirno je gledal vanje in se ni zganil . . . Potem pa se je naenkrat počasi nagnil naprej in stegnil trudno obe svoji roki k njej . . . Prijel jo je rahlo, primaknil se k njej in si položil to udano, ljubo glavico na prsi.

„Ti, angelj!“ ji je dahnil in ji ovil svojo roko okrog ramen.

Tako mu je slonela na prsih in bilo mu je dobro . . . A spomnil se je, da bi jo moral poljubiti . . . In vzela je zopet njeno glavo med svoje roke, jo položil na sključeno levico in ji obrnil obrazek k sebi . . . Oči je imela zaprte in bila je, kakor da spi in sanja čudovito bajko. Gledal jo je in niti dihal ni . . . A zdaj so se ji veke zopet počasi in široko razmaknile in čudapolne globine so zastrmele vanj in bajna, modra luč se je dvignila navzgor proti njemu in zaduhtelo je po vijolicah in ga omamilo, da mu je glava začela sama padati navzdol . . . počasi . . . počasi . . . Modra luč je bila vedno bližje in vedno bolj temna . . . in potem so se dotaknile njegove ustnice nečesa gorkega in sladkega in se pogreznile . . . In njegova roka se je rahlo skrčila in kite so se napele, da podprejo to dvoje blaženotrudnih glav . . .

Naenkrat je globoko zasopla, in njene grudi so se za hip vzpele k njegovim in zakipele tako gorko in dobrikajoče . . . Potem pa se mu je hotela rahlo izviti, a je obvisela brez moči na njegovi roki.

Nasmehnil se jej je in jo pobožal čez mehko lice.

V tem hipu sta zaslišala zunaj korake in plaho se je odmaknila. Vstopila je mati in se ozrla nanju. Videlo se ji je, kako je v hipu spoznala, da se je moralo nekaj zgoditi, a njen

A. BOUGEREAU: DOBRIKANJE.

obraz ni izražal ne odobravanja, ne grajanja. Kakor da ni ničesar zapazila, se je nasmehnila in vprašala Radana, ali mu sme prinesiti kozarec vina.

„Ne, hvala lepa, pred večerjo ne morem piti“, je rekel in vstal.

„Pa en kozarček likerja? Samo hip potripite!“ se je obrnila in odhitela.

Stopil je hitro k dekletu in jo potegnil zopet k sebi.

„Ali si moja, dušica?“

Bila je videti popolnoma omamljena. Nepremična je stala in strmela s širokoodprtimi očmi predse, ko je bila še mati v sobi in tudi zdaj se še vedno ni premaknila, samo pogled je obrnila naravnost vanj. In ta pogled je pričal, da še vedno ne more umeti, kaj se je zgodilo . . . Radan se je spomnil nehote, kako se je nekdanj priplazil zjutraj k svoji ljubici, ko je še spala in jo zbudil z dolgim poljubom. Ravno take so bile njene oči, ko so se odprle, kakor sedaj Adeline. In kakor tedaj Zorica, ravno tako mu je sedaj ona šele čez dolge čase, a potem naenkrat ovila svoje roke okrog vratu in ga stisnila k sebi.

„Jutri boš na vrtu, če bo lepo, kaj ne?“ jej je šepnil na uho. „Pogovoriva se vse več. Daj mi še enkrat ustka, če si moja!“

„Saj ne znaš še poljubljati, revica!“ si je mislil in se jej nasmehnil, ko se je tako plaho dotaknila njegovih ustnic.

„In ti si res moj?“ Pogledala ga je, kakor da mu še vedno ne veruje.

„Tako, glej!“ je vzkliknil pridušeno in jo privil k sebi, da je zastokala.

Zunaj je zopet nekaj zašepetalo in hip pozneje je gospa vstopila. Nalila je mal kozarček z zeleno tekočino in ga primaknila pred Radana. Počasi ga je dvignil in se ozrl na Adelo in potem na njeno mater. Obe sta ga gledali in se mu nasmehnili. In tedaj je začutil, da mu je tudi ta žena dobra in da naj bo takoj med njimi vsemi tremi vse jasno.

„Na vajino zdravje in v spomin na to uro!“ je privzdignil čašico proti Adeli in jo izpil.

„Oglasim se čim prej zopet!“ je pristavil mirno in se priklonil pred gospo.

„Iskreno me bo veselilo!“ mu je stisnila roko, tako gorko, da mu je bilo povsem jasno, kako rada ga je sprejela med svoje.

Obrnil se je k Adeli, a presenečen obstal. Čez lice so se jej bile udrle solze in kar naenkrat je planila k materi in se je oklenila.

Sam ni vedel, kaj bi počel in trenutek je stal na istem mestu. Potem pa se je sklonila mati počasi in svečano k svojemu otroku in po-

ljubila drhtečo glavico na lase. Nasmehnila se je ljubeznipolno in ponudila Radanu še enkrat svojo fino roko.

„Gospod doktor odhaja!“ je rekla tiho Adeli.

In dekle je privzdignilo glavo in se mu nasmehljalo skozi solze.

Molče je stisnil njeno desnico in odšel tiho iz sobe.

X.

Počasi, enakomerno je padal sneg v velikih kosmičih na zemljo.

Radan se je naslonil ob svojem oknu in strmel zamišljeno v otožnolepo sliko. Kakor da bi se usipalo nežno cvetje izpod neba . . . Tako tiho so stala drevesa in tako mirno držala, da so se jim pletli beli venci okrog glav in se vile dolge, iskreče se girlande po njih navzdol . . .

Tedaj pa se je naenkrat zganil. Izza vogla na levi se je prikazal dr. Slemen in se ozrl slučajno ravno gor k njemu. Radan se je mehanično priklonil in odvetnik je privzdignil svoj klobuk ter korakal hladnega obraza dalje.

Gorjupo čustvo je napolnilo mlademu možu vso dušo in temna melanholija ga je obšla.

„Kakor da sem okužen, se me vse izogiblje!“ je zamrmal in gledal mračno predse.

Dolgo se ni zganil, potem pa se je naenkrat obrnil in se oblačil z mrzlično hlastnostjo, lastno takim ljudem, če se enkrat povzpnejo do trdnega sklepa vsaj v malih rečeh. Kakor da bi še sami sebi ne zaupali in se bali, ali se pač še enkrat ne premislijo.

Zaklenil je svojo sobo in hitel v urad.

Še nekaj časa je stal pri oknu in gledal ven, nato pa je sedel in pomočil pero v tintnik.

„Lažje mi bo!“ je prikimal in začel.

„Dragi Adolf!“

Da bi Ti videl te bore pred mojim oknom! Sneg se vsiplje neprestano na njihove veje in se kopiči višje in višje, da se sklanjajo globoko k zemlji. Samo včasih zdrkne raz katero cela plast nizdol, da se olajšano vzravna, a takoj se začne zbirati zopet nova teža na njej. Gledal sem dolgo časa ven in začutil skoraj fizično potrebo v svojih rokah, da bi šel in stresel tlačečo odejo z ubogih dreves in — s sebe . . . Če vidim vejo, ki se hoče že skoraj zlomiti, zazdi se mi, da stre breme še mene . . .

V čudnem stanju živim že dalje časa; vse me boli in vendar ne vem, ne kje, ne kako, ne zakaj. Vsak živec je zdaj kakor napeta, zdaj kakor raztrgana struna, in vendar bi človek rekel, da nimam nobenega vzroka, da bi tožil o ner-

voznosti. In tudi vem, da to ni nervoznost, da ni nič zbolelega v meni, nasprotno: neprestano imam občutek, da se tvori v meni nekaj posebno zdravega, česar pa še nisem vajen. Recimo, kakor da bi mi poganjali šele zdaj zobje . . .

Daj, prijatelj, poglej Ti, kaj je z menoj! Ne čudi se preveč, da Ti pišem. Neodoljivo potrebo čutim v sebi, da bi se s kom razgovoril tako, ker se ustno nimam s kom. A če pogledam nazaj v svoje pretekle dneve in v njih v obraze, ki sem jih srečal kdaj, se mi ustavi oko edino le na Tebi, dasi se me boš morda komaj še spominjal. Jaz pa nisem zabil onih ur, ko sva se pripravljala skupaj za izpit in ne besed, ki si jih takrat govoril, posebno pa še ne Tvojega prorokovanja, da pride morda tudi zame čas, ko začnem živeti drugačno življenje.

In zdaj ga živim, že dalje časa ga živim. Odkar sem tu zunaj v Novinjah, to je zdaj kakih šest mesecev.

Prekrasen kraj je to. Trg leži sredi tri četrt ure široke in poldrugo uro dolge, na obeh straneh male reke raztezajoče se, rodovitne, zelene doline. Na desni in na levi se dvigajo tam zadaj najprej nizki holmi in skoraj na vseh se belijo prijazne cerkvice z rdečimi kapicami izza lip. Tik za temi vrhovi stoje precej visoki, obraščeni hribovi, a še dalje zadaj kipe mogočne svetle gore v zrak . . . In tam za njimi je svet . . .

Tiho je tukaj pri nas in kadar zapoje veliki zvon v visokem stolpu sredi Novinj, se sliši njegov glas kakor glas gospodarja . . . Samo on ima govoriti že od stoletij sem in mi se vsi odkrijemo . . .

Zdaj šele, ko Ti to pišem, razumem, odkod tisto neznano drhtenje, ko sem stopal prve čase samotni tu zunaj po polju okrog. In ni moglo biti drugače: prvič, ko sem zablodil v kraj, kjer še biva Bog, kjer je še vse polno njegovega diha, me je moralo prevzeti, kakor me je prevzelo, zakaj jaz imam pobožno dušo. Tam zunaj za gorami, kjer šumi življenje, so ljudje veliki in mogočni, in narava je obstrmela in okamenela pred njimi in njihovimi velikimi deli, pred svojimi krutimi vladarji in zmagovalci . . . Tu pa smo tako majhni in kakor mravljinici mrgolimo okrog in samo del nje, narave same smo . . .

Vsaj meni se je moralo slutiti tako tiste čase. Vsako podnoč sem krenil tja ven med tihe travnike in njive in iskal bogvekaj. Kakor megle s polja so vstajale nejasne misli iz mojih prsi in srce mi je drhtelo od čudne tesnobe. In z obotavljajočo se nogo sem se vračal potem zopet med ljudi.

„Vi se dolgočasite pri nas!“ mi je rekel takrat nekdo. Ali sem se res dolgočasil? Zmajati moram z glavo, čeprav počasi in zamišljeno. Ne, nisem se dolgočasil, zakaj dobro mi je bilo in če sem česa pogrešal, sem pogrešal človeka, prijatelja, ne pa družbe in ljudi.

Celo izogibal sem se jih. Velika tišina se je bila naselila v mojo dušo in zdrznil sem se pod vsakim glasnim krikom. Tiho je bilo vse tam notri in čakalo je, da pride nekaj velikega: čakalo je ljubezni odkodersibodi sem iz dalje . . .

Zdaj se namreč zavedam popolnoma jasno, da ni bilo glavno, kdo mi jo prinese, v kaki podobi se mi prikaže . . . Zato sem se boril toliko časa sam s seboj. Živi namreč dvoje deklet tu, ki sta stali tam zunaj na tistih večernih izprehodih pred menoj in strmeli iz polmraka vame s takimi očmi, ki jih jaz ljubim.

Ena je uboga, druga bogata. Odločil sem se za to. A veruj mi, da ne samo iz tega vzroka. Ganila me je njena nežna mladost, njena otroška udanost, omamile so me njene tihe oči. One so kričale v burni, živi strasti, te so nemo prosile . . .

Pred štirimi meseci, koncem oktobra sem se oficijalno zaročil.

Nekaj čudnega mi gre čez dušo, če se spomnim tega večera . . . Ne poznam človeka, ki bi mu mogel o tem pripovedovati, samo Tebe me ni sram, Tebe poeta. Ti me boš umel, umel to in vse naslednje. Sicer so nema moja usta in ostanejo nema, toda moja duša ni več nema in ni več gluha in zato mi je hudo, da ne znam govoriti. Toda Ti me boš vseeno umel, umel tudi to okorno jecljanje . . .

Moja zaročenka je iz tuje zemlje presajen cvet. Sicer je bil že njen oče rojen tu, a ostali so trdno, kar so bili. Ogradili so si svoj dom in kakor trdnjava stoji sredi naše zemlje. In v tej trdnjavi se zbirajo še nekateri izmed njih, ki so prišli iz tujine. V zadnjih treh mesecih so se v pravem pomenu besede utaborili vsi tu notri, — moj bodoči tast ima tri velike hiše, dovolj prostora za vse. Poleg teh ljudi zahaja k njim še nekaj naših, vse drugo je v nasprotnem, strogo narodnem taboru.

In jaz sem tam, tam med — onimi . . . Ali razumeš, kako mi mora biti? . . . Kadar odprem velika železna vrata na vrt pred hišo, stopim z naših na tuja tla . . . Taka je moja pot, če hočem do nje, ki bo moja žena . . .

Včasih, v mraku, ko pritisnem kljuko, mi je, kakor da me je nekaj poklicalo s travnikov tam zunaj, milo in žalostno, in potem se mi noga sama ustavi. Kam greš? Med tujce in odpad-

nike . . .! Dà, ti odpadniki, — oni imajo lahke noge. Hodili so kot deca po trdih, kamenitih trotoarjih in nikdar se jim ni noga pogreznila v to našo srečno zemljo, a jaz sem vzklik ven iz nje in zato me drži, drži in me noče izpustiti . . .

Vem, da je vse to pretirano, neumno, a jaz nisem več pameten človek in tudi ne maram

biti! Vzkliko je tisočero cvetje in mrzla groza me strese, če se spomnim prejšnjih, treznih, pametnih goličav . . .

Samo včasih sem nevoljen sam nase, da se mi nevede stemni čelo celo vpricho nje in da prihiti potem ubogi otrok ves plašen k meni . . .

(Dalje prih.)

IVANA KOBILČEVA:
NA DOMAČEM VRTU.

BARJAN.

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

(Dalje.)

Stem sem izkušal kratko in po možnosti jasno povedati najpoglavitejše, kar nam je potrebno vedeti o človeškem hranjenju. Oglejmo si zdaj še nekoliko najvažnejša človeška živila.

Človeška živila se delijo v dve veliki skupini in sicer v animalična (živalska) ter vegetabilična (rastlinska) živila. V eni in drugi skupini živil so slične hranilne snovi; glede njih množine in množinskega razmerja pa se obe skupini jako razlikujeta med seboj. V animaličnih živilih stopijo beljakovine in tolšča (mast) v ospredje in njih množina presega daleč množino ogljikovih hidratov (sladkor). V vegetabiličnih živilih zavzemajo ogljikovi hidrati (sladkor, škrob i. t. d.) prvo mesto, in stopajo beljakovine ter tolšča v ozadje. Animalična živila so torej bogata na dušikovitih hranilnih snoveh (beljakovinah) in tolšči ter revnejša na ogljikovih hidratih; nasprotno pa so vegetabilična živila navadno jako bogata na oglji-

kovih hidratih ter — razven malih izjem — dokaj revna na dušikovitih hranilnih snoveh in tolšči.

Tudi glede prebavnosti se animalična in vegetabilična živila jako razlikujejo med seboj. Animalična živila so primeroma lahko in popolnoma prebavljiva, kar se o vegetabiličnih ne da vselej trditi. Hranilne snovi v vegetabiličnih (rastlinskih) živilih so namreč obdane z neprebavljivo staničnino oziroma z lesovino in so vsled tega često jako težko dostopne prebavnim sokom. Posledica tega je, da se velik del hranilnih snovi odtegne prebavi. Poleg tega je v vegetabiličnih živilih tudi mnogo neprebavljivih snovi. Le te dražijo živce prebavja, kar pospešuje delavnost mišic prebavnih organov, in vsled tega se premiče hrana tako hitro po prebavju naprej, da se tudi prebavnim sokom dostopne hranilne snovi odtegnejo prebavi ter s tem poizgubijo za človeško telo.

Civilizirani ljudje zajemajo svojo hrano iz živalstva in rastlinstva, in ker se civilizacija širi

vedno bolj in bolj, zato postaja tudi krog onih, ki se hranijo samo z animaličnimi ali pa le z vegetabiličnimi živali, vedno manjši. Sicer pa se je tudi s civilizacijo pojavila nova vrsta človeških rastlinojedcev, ki jih imenujemo vegetarijance.

Civilizirani vegetarijanci se delijo med seboj v dve skupini in sicer v stroge in pogojne. Prvi se hranijo samo z vegetabiličnimi, drugi pa — izimši z mesom — tudi z animaličnimi živali, kakor so: mleko, maslo, sir in jajca; torej z živali, ki jih dobivamo iz živalstva, ne da bi bilo treba zaradi njih dobave usmrtiti živali. Eni in drugi se s posebno veliko vnemo in odločnostjo bore proti mesojedstvu. Svojo borbo opravičujejo s tem, da stoji človek po svoji naravi najbliže opicam, ki se hranijo z rastlinstvom in da je zato tudi človeku najprimernejša vegetabilična hrana. Poleg tega, pravijo, budijo mesena jedila živalske strasti in podivjanost in so tudi vzrok raznim človeškim boleznim. Vrhu vsega pa je — tako trdijo — tudi nemoralno in sirovo, da se ubijajo razne živali v svrhu dobivanja človeškega živeža, ki ga daje dovolj rastlinstvo in živalstvo, ne da bi bilo treba zaradi njega ubijati živali.

Ne da se sicer tajiti, da mesena jedila človeka mehkužijo. Prav tako je res, da so vegetabilična živila primernejša človeku, kakor mesena sama na sebi. Toda človek ni ustvarjen po svojem prebavanju izključno le za hrano iz rastlinstva, kakor ni po svojem zobovju samo za meso. Zato moramo prištevati človeka k meso- in rastlinojedcem in je torej čisto naravno, da se hrani tudi z mesenimi živali. — Tudi v ostalem se uživanju mesa ne more ugovarjati, kajti boleznim iz mesenih živil se pot v človeško telo lahko zapre in sicer s primerno pripravo mesenih živil v kuhinji za jed in pa s tem, da se meso okuženih, oziroma bolnih živali izloči iz prometa. Kar se pa živalskih strasti in podivjanosti tiče, imamo nebroj dokazov, da so priprosti in neizobraženi ljudje, ki se hranijo skoraj izključno z rastlinstvom, veliko bolj divji, sirovi in krvoločni, kakor pa naobraženi človeški meso- in rastlinojedci. Zato pa je napram divjim živalskim strastem kultura gotovo veliko boljše sredstvo, nego vzdržljivost od mesenih jedil. S tem pa ne mislim zagovarjati raznih kulturonosnih lenuhov in postopačev, ki zauživajo preobilico dražljivih mesenih jedil, da se potem lažje valjajo v smrdljivem blatu kulturnega močvirja. — V moralnem oziru pa je pripomniti, da ima tudi morala svoje meje. Mislim, da je moralnejše, ako človek ubija živali, da ohrani sebi življenje, kakor da bi prikratil svoje in s tem ohranil manjvredno živalsko živ-

ljenje. Tudi ni nič nenavnega in sirovega v tem, da človek na primeren način usmrti žival v svrhu dobave človeškega živeža.

Za nas Slovence je vegetabilična hrana veliko večjega pomena, nego animalična in to predvsem zaradi tega, ker tvori maso našega naroda kmetско ljudstvo, ki zajema vobče glavni del svojega živeža iz rastlinstva. Poleg tega pa smo Slovenci tudi gospodarsko dokaj slabo stoječi in smo vsled tega prisiljeni, segati po cenених vegetabiličnih živilih. —

Najvažnejše izmed vseh živil, ki jih dobivamo iz živalstva, je meso, dasi se redno hrani z njim le manjšina civiliziranih ljudi. Mesa namreč nedostaja za vse zemljane. Poleg tega je meso eno izmed najdražjih živil in se vsakdo tako visoko povzpeli ne more, da bi ga jedel dan na dan, ampak si ga privošči le za večje praznike ali pa nikoli. V trgih, mestih in industrijalnih krajih pa je skoraj ni hiše, kjer bi ne bilo mesa vsak dan na mizi. Meso je tudi v resnici eno najboljših človeških živil in zato se naravnost smeši, kdor ga ne je zaradi predsodkov, kakor bi bil smešen človek, ki bi se hotel hraniti samo z mesom, ki je izborno živilo, ampak nezadostna hrana.

Kaj pa je — meso?

Meso imenujemo v navadnem življenju okostje obdajajoče mišice vročekrvcev. V širšem tehniškem pomenu pa je meso pojem za vse povzlitne dele in organe živalskih teles. Za meso smatramo torej tudi želodec, čreva, pljuča, jetra, ledvice (obisti), vranico, srce, jezik, kri, deloma tolšča in iz njih napravljene izdelke. Istotako se imajo smatrati za meso tudi telesni deli rib, dvoživk (žabe), kuščarjev (raki) in mehkušcev (polži).

Največ mesa dobivamo od domačih živali. Dobivamo ga pa tudi od divjačine, rib, želv, itd.

Ne da se s popolno točnostjo določiti, katera živalske vrste meso je najboljše in najprebavljivejše, kajti v tem oziru odločuje individualnost jedčeva. Kar namreč prija in diši nekaterim ljudem, tega drugi ne morejo jesti, in kar prebavijo nekateri jako lahko in brez vsakih težav, tega drugi zopet prebaviti ne morejo. Vobče pa se lahko reče, da je meso dobro, ako ima prijeten duh in okus, ako je sveže in je od mlade ter zdrave živali. Lahko prebavljivo pa je vsako meso, ako ni od prestare živali in ni pretolsto, kajti tolšča ne prepušča prebavnih sokov v notranjost hrane in zato velja pretolsto (premastno) meso za težkoprebavljivo. Določenih mej pa, kakor rečeno, ni mogoče postaviti, ker je jako mnogo ljudi, ki tudi pokvarjeno in celó smrdljivo

meso slastno jedo in ga prebavijo prav dobro, ne da bi njih ustroj (organizem) trpel zaradi tega katerokoli škodo. Tako n. pr. se pripravlja divjačina v večini slučajev že v gotovem stanju razpalosti za jed in smrdljivi vonj, po katerem diši tako meso, zdi se ljubiteljem divjačine jako delikaten in budi v njih veliko slast do jedi. Pa tudi takih ljudi ne primanjkuje, ki jedó oziroma pijejo lahko mast samo na sebi in jo imenitno prebavijo in ki s polnim želodcem mastne hrane sladko spe, dočim drugi, sicer zdravi ljudje tudi lahke hrane ne morejo prebaviti v redu. V tem oziru odločuje mnogokrat način življenja, oziroma stan ljudi. Kdor opravlja n. pr. sedé v zaduhli sobi svoje delo, ne bo tudi lahke hrane tako dobro prebavil, kakor prebavijo navidezno težkoprebavljivo hrano ljudje, ki se mnogo gibljejo v prosti naravi.

V toliko, kolikor vpliva maščoba na prebavljivost mesenih živil, lahko rečemo, da je ribje meso najprebavljivejše. Po tem sledijo zaporedom: kuretina, divjačina, teletina, jagnjetina, govedina in končno kot najmastnejša svinjina.

Kakovost in vrednost mesenih živil določuje v največji meri okus mesa. Okus mesa pa ni različen samo po živalskem izviru, ampak imajo tudi razni deli in organi istega živalskega telesa različni okusi. Zato pa je meso raznih živali in raznih delov in organov istega živalskega telesa jako različne kakovosti in hranilne vrednosti in se vsled tega tudi različno drago plačuje. Čimveč ima meso v sebi dušikovih in dušikaprostitih, z vodo izvlečljivih snovi, tem tečnejše in okusnejše je. V tem oziru nadkrilujeta kuretina in govedina vsa druga mesena živila in sta tudi v resnici najboljše in najokusnejši.

Na prijetnost mesenega okusa vpliva najizdatnejše tudi vrsta tolašče. In prav vsled slastne svinjske tolašče je svinjina tako okusna in priljubljena živilo.

V veliki meri vpliva na kakovost in okus mesa tudi starost živali. Najboljše in najokusnejše meso dobivamo po spolni godnosti dobro rejene živali. Meso premlade živali je pusto, mlečno in vsled tega neokusno. Prestara in poleg tega tudi slaborejena žival pa daje žilavo (trdo), nesočnato in neokusno meso. Meso stare krave n. pr. je tako žilavo, da se ne da mehko skuhati in tudi ne da v redu razvečiti in se mora zaradi tega smatrati za težkoprebavljivo in malovredno.

Sicer pa ima tudi spol živali dokaj velik vpliv na kakovost in okus mesa. Meso mlade živali ženskega spola je n. pr. nežno in sočnato,

ampak ne tako okusno, kakor meso mlade živali moškega spola. Tudi je meso rezanih živali mnogo boljše in okusnejše, kakor nerezanih (plemenskih) živali. Zato se živali, ki se gojijo predvsem zaradi mesa, razspolijo (režejo) v mladosti. Meso visokobreje (noseče) živali pa je vobče slabo in malovredno. — Kakovost in okus mesa zavisita tudi od tega, kje in s čim se je krmila žival. Živali, ki se gibljejo v prosti naravi in dobivajo svoj živež na paši, dajejo boljše meso, kakor one, ki se krmijo v hlevih. Tudi je meso z mlekom pitanega teleta veliko boljše, nego onega, ki se je krmilo z rastlinsko krmom. Istotako daje z ovsem, ječmenom ali grahom pitana svinja posebno slastno slanino in izvrstno gnjat.

Končno pa je še omeniti, da je vplivna na kakovost in okus mesa tudi razpoloženost živali neposredno pred usmrtnitvijo, oziroma način usmrtnitve živali. Tako n. pr. razburjeni in trudni živali ne odteče popolnoma kri. V mesu zaostala kri pa ne pospešuje samo razpada in gnilobe mesa, ampak mu daje tudi specifičen okus, ki se posebno čuti pri divjačini. In prav vsled svojega posebnega okusa se cení divjačina tako visoko. Navadno pa krvavo meso ni priljubljeno, ker se ljudem gnusi; zato puste mesarji klavno živinče, ki je bilo dalje časa na poti ali pa je razburjeno, da se pred usmrtnitvijo odpočije in pomiri, ker mu potem kri popolnoma odteče. Meso živali, ki se je dražila in preganjala do onemoglosti in s tem gnala naravnost v smrt, pa ni užitno, ker preveč draži živčevje in je torej škodljivo človeškemu zdravju. Tako meso bi se imelo prištevat k crknetini in bi se moralo vsled tega izključiti iz prometa. Sicer pa služijo slične mrhovine le boljšim slojem za slasten prikusek k zdravi hrani in ne pridejo torej kot ljudska hrana do nobene veljave.

Meso je pač eno najboljših človeških živil, vendar se mora uživati s previdnostjo, ker se jako lahko pokvari. Pokvarjeno meso pa ni le neokusno, ampak je tudi gnusno in človeškemu zdravju često škodljivo. Poleg tega izvira meso tudi lahko od bolne živali, in je torej velika nevarnost, da se živalska bolezen prenese z mesom na ljudi. V mestih, kjer imajo skupne klavnice in kjer vlada strogo zdravstveno in tržno nadzorstvo, nevarnost sicer ni prevelika, ker se po živalskih boleznih in na drug način pokvarjeno meso izloča iz prometa. Vse drugače pa je v krajih, kjer ni skupnih klavnic in je torej nemogoče strogo pregledavati meso in pa tam, kjer je zanemarjeno zdravstveno in tržno nadzorstvo in še posebno na deželi (na kmetih), kjer meso le redkokdaj

pregledujejo strokovnjaki. V takih krajih in slučajih se použije pač mnogo mesa, ki bi se iz zdravstvenih ozirov ne smelo jesti.

Meso se lahko pokvari že v klavnicah in mesnicah, ako se ravna z njim nesnažno. Tako n. pr. se mora smatrati meso za pokvarjeno, ako je bilo onesnaženo z živalskim blatom ali pa s smrdljivimi in zdravju škodljivimi razkužili, ki se često uporabljajo v klavnicah in mesnicah. Ne da se sicer trditi, da bi bilo na tak način pokvarjeno meso vselej škodljivo človeškemu zdravju, toda priznati se mora, da je gnusno in vsled tega neužitno za človeka. Istotako je neužitno tudi meso, ki se je hranilo v okuženih prostorih, ker se z njim lahko okužijo ljudje.

Meso je tudi jako pripravno taborišče razni zajedavi zalegi, ki ga često pokvari do neužitnosti. Vsakomur bode n. pr. znano, kako strašno in gnusno gospodari v poletnem času v mesu črviva golazen, vgnezdjena v mesu po mušjih jajčecih. A mesa ne izpridi samo slučajno naselivša se zajedavna zalega, ampak pokvarijo ga tudi zajedavci, ki so že v mesu živeče živali. V tem oziru mi je omeniti goveje in svinjske ikre, ki se, ako se žive vtihotapijo z mesom v človeško telo, v človeku lahko razvijejo v trakulje, ki povzročajo mnogo sitnosti in velike bolečine. Posebno nevarne človeškemu zdravju pa so v mišičnem svinjskem mesu dobivajoče se trihine. Te pridejo lahko s sirovim svinjskim mesom v človeško prebavje, kjer se močno in hitro razplode, preidejo odtod v človeške mišice ter povzročajo strašne bolečine, ki prenehajo mnogokrat šele s smrtjo na trihinah obolelega človeka. Zato pa se moramo varovati sirovega govejega in svinjskega mesa in še posebno tedaj, ako se meso pregleduje površno in po nestrokovnjakih.

Razven tega je meso tudi jako ugodno hranilo za razne mikroorganizme. V zaduhlih in vlažnih prostorih se naselijo hitro na njem plesni (plesnobne bakterije), ki meso često popolnoma pokvarijo. Najnevarnejše pa so mesu gnilobne bakterije. Ako se vgnezdijo v njem, povzročajo razpad, oziroma gnilobo mesa. Gnilobno meso pa ni le neprijetno dišeče, neokusno in ob-

enem ostudno, ampak je tudi strupeno. Vsled gnilobe nastanejo namreč v mesu strupi, ki jih zovemo gnilobne alkaloidne ali ptomaine in poleg njih tudi beljakovinam slične, jako strupene snovi, takozvani toksini, ki jih izločajo razne bakterije. Posebno toksini so vzrok neredkemu zastrupljenju z mesenimi živili. Zato bi bilo v tem oziru na mestu jako strogo zdravstveno in tržno nadzorstvo, da bi se slične človeškemu zdravju škodljive mrhovine izločile iz vrst človeških živil in bi se s tem obvarovali posebno nižji ljudski sloji velike nevarnosti, ki jim v zdravstvenem oziru preti od gnilobnega mesa.

Pokvarjeno je tudi meso bolnih živali. S tem pa ne mislim reči, da bi se moralo meso bolnih živali sploh izločiti iz prometa, ker v mnogih slučajih zadostuje, ako se odstranijo samo bolni deli in organi živalskih teles. Meso na črnu (vraničnem prisadu), steklini, tuberkulozi (jetiki) in drugih, tudi za človeka nalezljivih boleznih obolelih živali pa se mora vsekakor popolnoma izključiti iz prometa in uničiti, da se z njim ne okužijo ljudje. Že stari narodi so poznali nevarnost, ki preti človeku od mesa bolnih živali, in zato so razni verski ustanovitelji strogo prepovedovali svojim narodom uživanje mesa bolnih in nečistih živali.

Meso crknjenih živali pa sploh ni užitno in ga vedoma tudi nihče ne bode jedel, razven divjih in poldivjih ljudi (cigani).

Užitno je pravzaprav vsako meso, ako je dovolj sveže ter je od zdrave in pravilno usmrčene živali. Da se pa meso od vsake živali splošno ne jé, kriva sta predvsem neprijeten duh in okus mesa nekaterih živali (meso starega kozla, ptic roparic i. dr.). Kriv pa je včasih tudi človeški predsodek. Tako n. pr. je meso mladega konja eno najboljših, najsnažnejših in najokusnejših izmed vseh mesenih živil in vendar prihaja slabo nekaterim ljudem, ako slišijo o njem samo govoriti, a bi ga gotovo jedli z veliko slastjo, če bi pustili svoje predsodke na stran in bi ga pozkusili jesti. Stare mrhe meso pa je — kakor od stare živali vobče — jako slabo, trdo in neokusno.

(Dalje prih.)

BARJANKA.

ČISTO NAVADNA, ZNANA STVAR.

Velika dvorana z obokanim plafonom, s stebri in galerijami; stene okrašene s slikami in štukaturami. Slike so zamazane in očrnele, od vzbočenih okraskov pa se vijo goste pajčevine, segajo do tal, prepregajo stene kakor s sivo mrežo in vise v dolgih nitih od stropa. V zlatih okvirjih se svetijo naokrog portreti naših najboljših pesnikov: Virka, Bilca, Slomška, Gomilška, Ahaclja, Kastelca, Grosa in drugih. Na pozlačenih kljukah se zibljejo zakrpane suknje, staromodni moški in ženski klobuki, tri neenake nogavice, sedem plavih robcev in velik, rdeč dežnik.

V dvorani je tiho in mrzlo. Zrak je gost, kakor sir in diši po limonah. Visoko gori na glavi Minerve leži stara, sključena mačka z namršeno dlako; bogve, kako je prišla tja.

Na galerijah ni nikogar razen majhne, suhe ženice, ki sedi v temnem kotu in moli rožni

venec! Ali pa morda spi. Temno je tam gori in vse črno pregrnjeno.

V dvorani pa je polno ljudi, najbrže obojega spola. Nekateri so debeli, nekateri suhi; mnogim se ne pozna, ali so suhi ali debeli. Vsi so oblečeni v dolge halje, jako nerodno omotane krog teles. V temne halje so oblečeni in slone ob zidu, na vseh straneh. Na glavi pa imajo črne kapuce.

To je jako dobro, da so ogrnjeni v temne halje in da imajo na glavi črne kapuce. Tako modo sem preporečal že jaz sam, ko sem pisal nedavno svoj roman „Lizander in Klotilda“. V tem romanu so vse osebe, kakoršne morajo biti. Dobro vzgojene, čiste, moralne in trdne v izkušnjah. Dosegle so veliko popolnost. Spolov ni več. Otroško, nedolžno in zaupno, kakor Adam in Eva pred nesrečo, ali kakor dva druga člo-

veka v današnjih dneh, — klečijo ljudje in molijo in se trudijo za večno plačilo.

„Golobček, čedna stvarica,
vsak ljubi te in rad ima . . .“

Ta dovršeni umotvor pristne slovenske poezije je predaval tistega večera nekov človek, ki je skrival zaman svoj debeli trebušček pod haljo. Tudi njegov glas je bil debel in istotako debela knjiga, ki jo je držal v roki. Zdelo bi se, da ga dičijo košati brki, kajti tupatam je nekoli prestal in kakor iz navade je zgrabil za pajčolan, prav na tistem mestu, kjer imamo brke tudi mi drugi, navadni ljudje. Tako se je završil zabavni del, in zbor se je odkašljajal.

Ali niso to znani ljudje, sami ljubi prijatelji, ki jih srečavamo na ulicah, stisnemo jim časih roko ali se jim spoštljivo odkrijemo? Kakšna kretnja, kakšen glas, hoja, postava, — vrag vedi, to je vendar naš dobri znanec . . . toda ne, to ni on! . . . Tam, tisti nos, — niti pod pajčolanom se ne more zatajiti! Tvoj nos te izdaja, dušica . . . Ali kdo ve, če nimajo tudi drugi ljudje takih nosov! . . . Skratka, vse to je jako sumljivo in vznemirjajoče. Človek ne ve, kaj bi dejal ali kam bi se obrnil.

Zabavni del so torej srečno završili. Nato se je dvignila dolga postava in ocvrla na ražnu nekega slovenskega literata. Bog mu daj večni mir in pokoj! Ocvrli so jih še več, pa kakor se je videlo, se ni nihče posebno brigal za take stvari; bili so jih že navajeni.

Vstala je neka — ženska! Čisto gotovo ženska. In pisateljica povrh! Jaz spoznam slovensko pisateljico, pa če se devetkrat zavije in zagrne.

„Slavni zbor, častiti bratje!“

Govor je bil jako dolg in neroden. Glas zaspan, obrabljen. Sprva je govorila jako visoko, pozneje pa se je zdelo, kakor da se ji je v grlu nekaj utrgalo in zlezla je za dve oktavi navzdol.

— — Od vseh strani pljuskajo v nas gnusni valovi nemorale in propalosti. Kar bi

morali zavijati skrbno v tesne halje in pokrivati s črnimi kapucami, — to postavljajo predrzno na visoke odre, da odpirajo otroci nedolžna usta, da zarudevajo mladenke . . . Prašam vas, — če ima kdo izmed vas garjev nos: — ali ga bo kazal ljudem? . . .“

„Nikakor ne!“

„Nikakor ne! In koliko garjevih nosov so nam odkrili! . . . In stali smo nagi pred vsem častitim občinstvom . . .“

Vzdignila je roki in s tem naznanila visokemu zboru, da je zarudela do ušes. To je bila tako navada.

Ocvrli so zopet enega. Mojega dobrega prijatelja. Bog mu dodeli boljše življenje na onem svetu! . . .

„Ali mi jih kuriramo, te svinje!“

Zaletelo se ji je in kapuca ji je zdrknila precej globoko na čelo.

„Uničimo jih, s kožo in kostmi! In potem! — Čitaj, duša, ali pogini! Poboljšaj se in čitaj, kar ti ponuja za tvoj dušni blagor in za tvojo večno srečo navdušeni „pisateljski komité“! . . . Naša parola se glasi: — greh je privatna stvar! Bog gleda v knjižnice in nikakor ne v srca! Strup leži v knjižnicah in ne v krvi! . . . Da bi ne bilo nikdar umazanih, še neocvrtih literatov, bratje moji, ne bili bi mi danes, kjer smo, tako globoko v luži. In Kajn bi ne bil ubijal in Sodoma bi se ne bila zrušila v prah in pepel . . . Zato doli z njimi, na raženj z njimi!“

Govorila je še dolgo časa, drugi pa so medtem cvrli. Naposled je bilo jako prijetno v ti temni dvorani. Privadil sem se je, kakor se privadi človek sčasoma vsake stvari. Samo zrak je postajal vsak trenotek bolj zaduhel in dišal je vedno bolj po limonah.

Čakal sem potrpežljivo, kdaj pridem sam na vrslo. Na raženj namreč. Da sem bil tako med zadnjimi, to se mi je zdelo jako za malo. Zakaj mraz je bilo, mraz do kosti, do mozga . . .

Mot.

PESEM.

Borisov.

Ej, ti blesteča poljana
v solnce zamaknjena,
v svoji deviški beloti
še nedotaknjena!

Da bi imel jaz, solnce,
ljubico tako kot ti,
dal bi vse svoje bogastvo,
vso srečo v naročje nji . . .

PAN TADEUSZ - EVGENIJ ONJEGIN - SLAVY DCERA - KRST PRI SAVICI.

Ob stoletnici štirih slovanskih pesnikov. Spisal Ivan Lah.

(Dalje.)

Cehi so bili prvi zavedni narod slovanski. V belogorski bitki (1620) pa je bila uničena njih moč; deželni zbor češki je bil prej sklepal o shranjevanju starodavnega jezika češkega, posej pa je izginilo češko plemstvo in tuji plemiči so pospeševali germanizacijo. Pritisk vlade, centralizacija in germanizacija, vse to je moralo roditi reakcijo. V teh težkih časih se je spomnil nekdanj mogočni, tedaj potlačeni narod zopet svoje zgodovine, stare slave, lepših časov. Takrat — v sredi XVIII. veka — je sploh cvelo preiskovanje domače zgodovine, in ko so odprli slovanski narodi knjigo svoje zgodovine ter listali nazaj do začetka, v prvo dobo, kolikor jo je pomnila zgodovina, so našli tam brate, videli so, da so del ogromnega slovanstva.

Čeh Balbin je prvi natančneje preiskoval češko zgodovino in našel je po starih samostanih staročeške knjige; za njim se je začelo splošno preiskovanje. Malo časa potem, ko je bil storjen prvi korak, je izdal (l. 1745.) svetovalec češke dvorne kancelije, Jan Jordan obšitno delo: *De originibus slavicus* (o početkih Slovanov). Tu so zbrana poročila zgodovinarjev o Slovanih. Tu se začenja že primerjanje slovanskih jezikov, da bi se s tem dokazalo, da so posamezni slovanski narodi veje enega samega slovanskega drevesa. Njemu so sledili *Gelasius Dobucz*, ki je začel preiskovati še kritičnejše, in za njim *Pubička*.

Isto se je začelo na Poljskem; kmalu vidimo že spor med češkimi in poljskimi učenjaki, kar jih pa dovaja le še k marljivejšemu preizkovanju. Posebno zanimiv je bil spor o Čehu, Lehu in Mehu kot začetnikih raznih slovanskih plemen. Pričelo se je tudi preiskovanje na polju staroslovenskega jezika, preiskovanje slovanskih starin, starožitnosti ter primerjanje raznih rodov med seboj. Vprašanje o glagolici in cirilici je postalo zanimivo. *Durik* je spisal l. 1795. knjigo: *Bibliotheca slavica antiquissimi dialecti communis et ecclesiasticae universae Slavorum gentis* ter govoril o izviru Slovanov. Iste misli o Slovanih nahajamo v vvodih različnih gramatik pri vseh

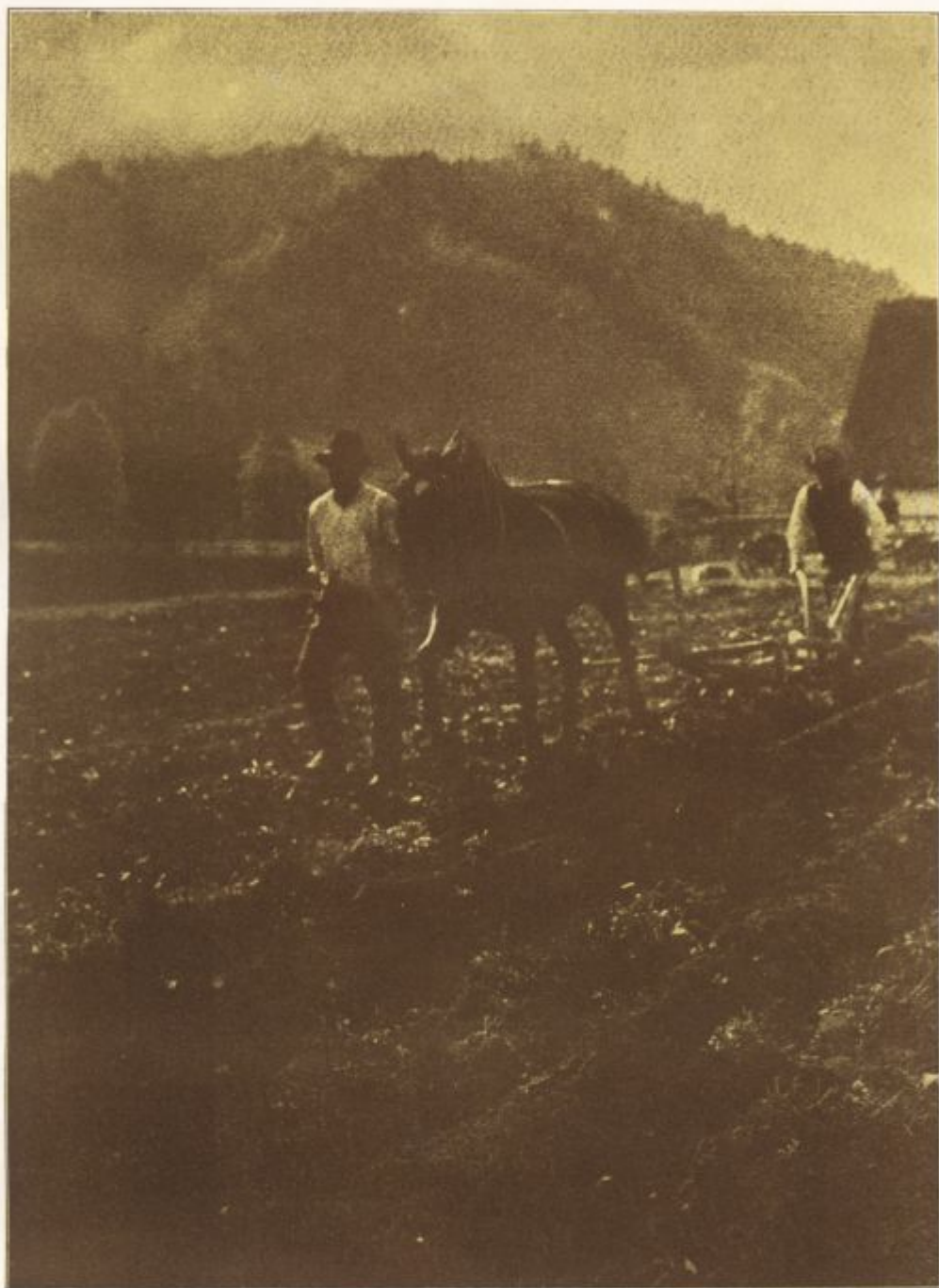
slovanskih jezikih. Na tem, še nerazjasnjem obnebu je vstala končno svetla zvezda, *Dobrovsky*, oče slavistike. 1806. l. je izdal „*Slavina*“, kjer je obdelal znanstveno vprašanje o slovanskih jezikih in o prvotnih plemenih. To delo je posebno zbudilo v slovanskih narodih čut bratstva. Povsod so se oglašali odmevi. V Rusiji je sicer že Hrvat *Križanič* govoril o Slovanih, a je moral v Sibirijo. L. 1768. je povdarjal *Tatiščev*, da so na zapadu tudi Rusi — Slovani, *Karamzin* je spisal zgodovino Rusije ter opomnil, da je Rusija skupna domovina Slovanov. Začeli so se zbirati mnogoštevilni spomeniki, in *Vostokov*, eden prvih slavistov poleg *Dobrovskega* in *Kopitarja*, je stopil v zvezo s slavisti na zapadu. Glavno vprašanje se je sukalo okoli prvotnega jezika in okoli staroslovensčine. 1822. l. je izdal *Dobrovsky* slavno svojo knjigo „*Institutiones linguae slavicae veteris dialecti*“ ter je položil s tem temelj staroslovenskemu jeziku. To gibanje je privabilo vase celo nemške učenjake, in večji narodi, Angleži, Francozi, so začeli pisati o Slovanih. Tedaj pa se je začelo tudi marljivo preiskovanje narodne poezije. Skoraj ves učeni svet je govoril o krasoti srbskih narodnih pesmi, zbranih od *Vuka*. *Šafařík* je izdal l. 1825. „*Geschichte der slav. Sprachen und Literaturen*, 1828. l. „*Über Abkunft der Slaven*“, l. 1837. „*Slovanske starožitnosti*“. *Kopitar*, *Šafařík*, *Jungmann*, *Palacky*, *Hanka*, *Čelakovsky*, *Vostokov*, *Szewski*, *Vuk*, vsi so delali za vzajemnost slovansko in vse slovanstvo je objela ideja celokupnosti. Iz te pa se je mogočnejše dvignila narodna zavest manjših narodov, ko so začutili, da so sinovi velikega naroda. Velika ideja vseslovanstva je našla odmev v vseh slovanskih narodih in to tem bolj, ker je bil v njej začetek nacionalnega boja ter je zedinjena Nemška kazala pot bodočnosti.

Velika ideja pa je morala dobiti tudi mojstra, ki jo vtelesi v spevu. Povsod so se oglašali slovanski in domoljubni pesniki. Na poljskem poje pesnik *Woronicz* (1805.)

„Slava, stara boginja slovanskega roda,
razsvetli temne zgodbe polnoči in vzhoda!“

TIPI IZ BELGRAJSKE OKOLICE.

A. BERTHOLD : ZA PLUGOM.

Vseslovanska ideja pa je našla svojega mojstra v sinu tedaj še molčečega naroda slovaškega — v Janu Kollarju. Slovaki so pisali češki. Dobrovsky, Šafařík, Kollar, vsi trije veliki Slovani so bili Slovaki. Zdi se, kakor da so se glasovi od vzhoda in zahoda srečali v svojem naravnem središču ob visoki Tatri; tam jih je zaslišal mladi pesnik, ki je vse življenje služil vesiki ideji vseslovanstva. Slovaki so pač narod, k po svojem narečju in po svojem bivališču vežejo vse narode slovanske, dotikajo se namreč Čehov Poljakov, Malorusov, po njih Rusov in končno Jugoslovanov.

Jan Kollar se je rodil v mestecu Mosovci na Slovaškem l. 1793., kjer je bil njegov oče „rihtar“. Doma je imel nadarjeni deček priliko, čitati pobožne protestantovske knjige. Trinajst let star je prišel na gimnazijo v Kremnice. Po treh letih pa ga je hotel strogi oče vzeti domov, ker je želel, da postane sin njegov naslednik na domu. Kollarja pa je vedoželjnost gnala v sveti Toda moral se je udati. Težki so bili torej dnovi, ki jih je moral preživeti doma brez nade, da zadosti kdaj svojim željam, ki so ga gnale k nadaljnjim študijam. K sreči se je bil priljubil svojemu učitelju Burianu, ki mu je preskrbel službo domačega učitelja. L. 1810. je odšel Kollar v Bansko Bistrico. Imel je že tu težke boje z življenjem, a vkljub temu je pridno študiral. L. 1812. je prišel na licej v Požun. Tu so se zanj zopet začeli časi, ki jih je preživel ob kruhu in vodi. Toda prava slovaška energija je zmagala vse zapreke. Že drugo leto je dobil mesto učitelja v evangelski sirotišnici. Znano je, kako viharne čase je prav ta čas prinesel nemirni Napoleon v omagano Avstrijo, po vsej Evropi pa se je začelo gibanje svobodomiselnih duhov. V Požunu so zapirali politične kaznjence. L. 1815. je Kollar dovršil svoje filozofsko-teološke študije. Najbolj ga je bil zanimal poleg drugih Herder, ki je v svoji knjigi „Philosophie der Geschichte der Menschheit“ dal nekako prvi povod k narodni zavesti ter je pripisoval slovanskim narodom posebne duševne zmožnosti. Naravno je, da je Kollarjeva pesniška narava srkala vase klasični duh v latinskih šolah; dovršeni latinski distihi, ki jih je pisal že na gimnaziji, kažejo bodočega pesnika. Ker pa Kollar ni imel pomočkov za nadaljnje študije, je odšel zopet v Bansko Bistrico kot domač učitelj. Tu je začel Kollar natančnejše zasledovati gibanje v Evropi in študirati svoj zapuščeni narod.

L. 1817. je odšel s prisluženim denarjem na univerzo v Jenou. Tu se je odprl mlademu Slo-

vaku nov svet. Ravnokar probujeni narodni čut je združeval tamošnjo nemško mladino v domovinski ljubezni ter ji budil velike vsenemške sanje. Jena je bila nekako središče dijaškega gibanja; navdušena mladina je mislila, da je prišel čas, ko ima ona pomladiti in dvigniti vso Nemčijo. L. 1817. se je obhajala na Wartburgu slavnost tristoletnice reformacije. Kakor je bila reformacija prepod na začetku novega veka, tako naj bi zdaj prišlo iz mladine prenovljenje. Tu se je torej sklenila zveza nemškega dijaštva. Ustanovilo se je „burševstvo“. Profesorji sami so vodili pri zbiranju novo mlado vojsko, ki ima združiti in dvigniti mogočni nemški narod. Pangermanizem je izšel iz tega gibanja; v mladini je vrelo, že l. 1819. je padel Kotzenbue pod roko študenta Sanda kot žrtva tega gibanja, ker so ga imeli za ruskega ogleduha. Isto gibanje je bilo v Italiji med Karbonarji, isto v Franciji, isto na Poljskem, da, splazilo se je celo o Rusiji, in Puškin sam je govoril o Sandu v gledališču na glas, kar je bilo seveda zanj usodno. Povsod isto hrepenjenje po svobodi!

Jasne odmeve tega vidimo v nemškem slovetvu, kjer se klasicizem umika romantiki.

FRANJO PAVAČIČ:
RIMSKA PLJACA.

Kako je moralo to vplivati na mladega, osamljenega Kollarja, ki se je čutil Slovana! Vsekar je že prej slišal od Palackega v Požunu o Slovanih, mu je stopilo zdaj jasnejše pred oči, in zagledal je slovanstvo veliko kot germanstvo, samo da je treba to moč šele združiti. Združena moč nemštva je pokazala potrebo združenih slovanskih sil, ki bi stale onim nasproti. Kollar se sicer ni udeležil slavnosti na Wartburgu, a kmalu je pojmlil pomen nove zveze, obenem pa je videl slovanstvo mrtvo. V Jeni je Kollar začel marljivo študirati slovansko zgodovino. Izprehodi po jenski okolici so ga pripeljali pogosto na kraje, ki so imeli slovanska imena. Bolj in bolj ga je zanimala usoda izumrlih slovanskih narodov. Zazdelo se mu je, da hodi povsod po potujčenih slovanskih krajih.

V bližnji protestantovski občini je nekoč nadomestoval obolelega pastorja in tu se je seznanil s pastorjevo hčerjo, Frideriko Schimdtovo ter se zaljubil vanjo z vso mlado idealno dušo. — Ta — Nemka torej je postala „Slave hči“. Pesnik jo je po njenem drugem imenu Wilhelmine prekrstil v Mino. Ta ljubezen je vzbudila Kollarjevo pesniško žilo, in v krasnih sonetih je opeval svojo idilsko ljubezen. Prešel je ves v idealni svet, in zagledal je slovansko boginjo — Slavo — in nje hčer — Mino.

Že l. 1821. je izdal prvo zbirko pod naslovom „Basně“, ki so našle povsod priznanje. V tem je Kollar preživel svojo najsrečnejšo dobo ob svoji Mini. Ljubezen do slovanstva je združil z ljubeznijo do lepe pastorjeve hčere, ki jo je seveda imel za potomko Slovanov, ki so po njegovem mnenju nekdanj prebivali tu. Človek, ki ljubi, je duševno močan, duša polna življenja, polna nemira je polna idej in sila ljubezni jih hoče uresničiti. Tako je Kollar dvignil ob svoji ljubljenci tudi ljubezen do velike slovanske misli. Natančneje je začel preiskovati kraje ob Sali. Vsa imena je hotel že tu etimološko razrešiti tako, da je iz tega prišlo slovansko ime.

Sploh je prva slavistika peljala do precej napačnih rezultatov, ker se je preiskovalo premalo kritično. V vsakem imenu, ki ni naznamenoval določenega naroda, so mislili, da tiči kak slovanski narod. Kollar je posebno v svojih poznejših trditvah zašel daleč. Tako so seveda našli Slovane povsod in celo stoletje je bilo potreba, da so se razne napake in prazne hipoteze umaknile pravi vedi. Tako moremo tudi razumeti Kollarja in njegovo vseslovansko idejo. Ko je umrl Friderikin

oče, bi bil mogel postati Kollar njegov naslednik, pastor v Lobodi, ter poročiti se s svojo ljubljeno Mino. A ljubezen do domovine je bila večja kot ljubezen do nje in tako je Kollar l. 1819. zapustil Jeno ter se vrnil preko Prage na Slovaško. Med potjo je našel v Pragi že precej prijateljev — Slovanov. V Požunu je našel Palackega ter ga objel ves navdušen: „Prijatelj, slaba se nam godi, naš rod je nesrečen; šele sedaj vidim naš položaj in velike potrebe“. Palacky se mu je začudil, kajti na potu v Jeno je videl, da Kollar še malo pojmi slovanstvo. Tem bolj ga je bil zdaj vesel. Kollar je prišel za evangelskega pastorja v Pešto ter je začel pridno delati. Ločen od Mine, je še bolj občutil ljubezen do nje. Po smrti pridigarja je postal vikar in je pridigoval Slovakom češki. Na podlagi svojih globokih humanističnih študij je pridigoval poleg vseobče ljubezni tudi ljubezen do naroda in domovine. In takrat se je začel boj, v katerem so Slovaki po 13 letih dobili po zaslugi Kollarjevi dovoljenje za prvo narodno šolo (1833) in svojo evangeljsko župnijo. Kollar sam jim je napisal knjige „čitanko“ in „abecednik“ (slabikař) ter ustanovil šolo v Pešti. Delaven politično in literarno, je prebil tu svojo najlepšo dobo. Zbiral je za narod denar ter budil z besedo in dejanjem rojake na delo. Seveda mu je rodilo to delovanje hudih nasprotnikov, ki so mu povsod nasprotovali. V svojih spominih „Pamjetech“ je Kollar popisal burne čase svoje mladosti.

Z Mino sta si nekaj časa dopisovala, potem pa sta se malone pozabila. Nje mati nikakor ni hotela iz Nemčije, hčerke pa ni pustila od sebe. Ko pa je Frideriki umrla mati, ponovila se jej je stara ljubezen, in 1835. l. se je Kollar poročil z njo. Omenim naj, da ni znala Mina nikdar dobro češko, nego samo nekaj besedi, — no, Kollar je živel z njo v srečnem zakonu. Kollar je stal tudi poslej v vednem boju proti Madžarom, kajti bližalo se je l. 1848.; on je bil tisti, ki je pripravil močno stranko Slovakov proti Košutovcem. V burnem letu je bil poklican na Dunaj za poročevalca v slovaških narodnih zadevah ter je postal kmalu izvanredni profesor slovanske arheologije na dunajskem vseučilišču. Neprestano delaven na polju slovanstva, je umrl kmalu potem 1852. l. V zakonu je imel hčer Ljudmilo, ki se je poročila zopet z Nemcem. Njegovi potomci so Nemci, a v rodovini živi v časti spomin na velikega moža, ki je bil v delu in besedi eden prvih Slovanov.

(Dalje pride).

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

VIII.

Pred odvetniško pisarno dr. Kolariča sta se ustavila dva landauerja, iz katerih se je izmotala hrupnovesela družbica.

„Gospodje, samo še na kozarec vina, prosim!“ je kričal dr. Kolarič. „Tak uspeh moramo zaliti in pa dogovorite se za prihodnji shod volilcev! Prosim, gospod tovarnar, — prosim, gospod stotnik! Hej, prijatelj Zorè, skoči gori k Olgi, naj nam pošlje nekaj butilj in kozarcev! — Oha, gospod predsednik!“

Mali, debelušasti možiček Simončič se je izpodtaknil na trotoiru in se zaletel v razprostrte Kolaričeve roke.

„Kaj si pijan, káli? Na lepem si zlomiš nogo, nerodnež!“ se je razjezil Glaser in lezel s težavo z voza. „Primi me pod pazduho, civilist, sicer se mi še ubiješ!“ Nervozno je zgrabil vinjenega tovarnarja pod pazduho, in omahovaje sta korakala za dr. Kolaričem v pisarno. „Stopaj! — ena-dve — ena-dve!“

„Trde noge... noge... trde... od voznje... od dolge voznje!“ je jecjal astmatični Simončič. „Pijan? — od česa?... prosim, od česa? Trde noge od... od voznje!“

„Eh, kaj bi tajil! Pijan si, pa je!“ se je togotil brez povoda Glaser. „Filister si, civilist, ki ničesar ne prenese. Piješ pač le vodo in mleko, ker ti tvoja skopa stara koklja ne privošči boljšega! — Tukaj sedi!“

Glaser je položil svojega omamljenega tovariša v širok usnjat naslanjač, ki ga je primaknil dr. Kolarič, Simončič pa je ječaje sopihal:

„Oh, siten si... da veš, siten, Glaser! Noge me bolé... nič drugega... nogé!“

Simončičevo okroglo, z malo sivo brado obrobjeno lice je bilo čisto zabuhlo, temno rdeče, in zabrekle žile so se mu videle po vratu, čelu in sencih, kakor višnjevi trakovi. Iz vseh znojnic mu je lil pot curkoma preko obraza, se mu zbiral okoli nosu ter kapljal na telovnik.

„Eh, truden je gospod predsednik... seveda, truden!“ je tolažil dr. Kolarič. „Pa kako bi ne bil! Tak shod! Tako krasen shod! Toliko govornikov... toliko ljudstva, pa tak red... vzorno! Gospod predsednik je vodil shod naravnost mojstrsko... imenitno!“

„Dà, resnično — znamenito!“ je pritrdjeval Glaser ter se vrgel na zofo, da so zastokale vse zmeti.

„Vi ste rojen parlamentarec, gospod Simončič!“ je nadaljeval dr. Kolarič. „Vaš fini nastop... vaša mirnost, taktnost, ljubezniva resolutnost... o, o, to je splošno imponiralo! No, pa tudi mi smo jim povedali, nemškutarjem! Kaj?“

„Dà, dà, krasno ste govorili“, je dihnil Simončič. „Ah, tako vroče mi je in... težko sopem!“

„Pa molči... počij se, reva napihnjena!“ se je rogal Glaser. „Saj sopihaš kakor kovaški meh! Moj Bog, takile ste civilisti! Kaj bi se zgodilo, če bi moral korakati 10—12 ur skupaj!? — Pa le počij se in molči!“

Vrata so se odprla, in z dr. Zoretom je vstopila mlada, kmetiška služkinja ter prinesla v košku butilje in kozarce.

„Punica, vina na mizo!“ je kričal Glaser, in objemši dekletko okoli pasu, jo je potegnil nase. „Eh, nič ne misli, da sem prestar zate! Star vojak je za deset mladih civilistov! Kako ti je pa ime, punčika, ki si tako zala? He, kako je okrogla... jej, jej!“

Dekle se je nevoljno izvilo iz Glaserjevih prstov ter zbežalo iz sobe; stotnik pa je upil za njo:

„V uho me piši, če me hočeš, teslo kmetiško!“

In vstal je, držeč polno kupico v rokah, se napihnil ter začel sunkoma:

„Če govori vojak, govori kratko. Vsaka beseda je strel, ki zadene v črno, če govori vojak... Cesarju in domovini zvesti, imamo svoje ideale. Za te ideale hodimo v boj... v boj, dà. In sedaj smo se vrnili iz boja zmagnosni, zmagoslavni. V boj pa nas je vodil gospod dr. Kolarič, naš dični kačiguzda... ne, kučigazda! — naš narodni voditelj. Zato kličem: dr. Kolarič, Bog vas živi!“

Dr. Zorè je smehljaje vzkliknil: „Živio!“ ter dvignil svojo čašo, dr. Kolarič pa je trkal z govornikom, s Simončičem in s svojim koncipijentom vesel in srečen šepetaje: „Hvala! — hvala lepa!“ Potem je hitel natakati čaše iznova.

„Vidiš, prijatelj, če govori vojak, govori kratko! Le pij, potem boš pa govoril še ti!“

NARODNE OGLAVNICE SRBKINJ.

Dr. Kolarič se je tedaj dvignil ter začel govoriti z mehko, toplo, mirno besedo, ki jej je znal dati sladek, ljubezniv zvok, ki je božala poslušalčeva ušesa kakor gorki pomladanski vetrec. Govoril je v javnosti vedno tako, ljubeznivo se smehljaje, z mehкими, igralskimi gestami in z rosnimi, kakor od svetega navdušenja skaljenimi očmi. Tudi njegovi govori so bili pokriti z lahno tančico idealnosti in zanosa za nesrečno domovino; izogibal se je vsakej odurni, surovi besedi ter je iskal izrazov, toplih in sladkih, ki so se poslušalcu vdobrikali v srce ter mu zamamili vsako misel. Radikalec, brezobziren kritik in neizprosni sodnik je bil le med štirimi stenami.

„Svoje najboljše polagamo na oltar mile očetnjave“, je govoril sedaj, „zrele sadove svojega uma, izkušnje svojega mukotrpnega življenja, uspehe svojih žuljavih rok ter svoje srce, ki je polno čiste, nesebične ljubezni. Vsiljevati se za dobičkonosne posle ni naša navada, ponujati požrtvovalno in v lastno škodo svoje sile materi domovini pa je idealno. In taki idealisti smo mi vsi, nam na čelu pa naš dični starina, gospod

tovarnar Simončič, ki je žrtvoval sveti domovinski stvari potrebni mir svoje starosti, ki je s svojo bogatoradodarno roko položil temelj našemu narodnemu fondu, ki je izpostavil svoje širom slovenskih zemljâ slavno ime kot svetlo, čisto jasno geslo naši stranki ter vodi naše volilne shode kot bistroumen vojskovodja, ki ga ljubimo in spoštujemo vsi iz dna duše! Določili ste mojo skromno osebo, da se poteza za mandat; nevreden sem te časti, a sprejemam jo z resno voljo, delovati z vsemi močmi v duhu našega gospoda staroste Simončiča. Hvala vam lepa za vaše zaupanje, hkratu pa vas pozivljam, da zakličete od srca: Živel naš gospod voditelj Simončič!“

Vsa družba je upila: „Živel! Slava!“ ter trkala s Simončičem, ki se je samozavestno smehljajal ter se zahvaljeval jecljaje za ginljivo napitnico.

„Bog te živi, krtača nadušljiva!“ je kričal pijani Glaser. „Imeniten mož si... časopisi so polni tvojega imena! Hej, jutri bo zopet vsa domovina občudovala tvoje talente! Simončičevi parketi pa poskočijo v svoji ceni, da bo veselje!“

Dr. Kolarič je podrezal pod mizo svojega koncipijenta ter mu pomežiknil; in dr. Zorè se je dvignil, potegnil iz žepa šop papirjev ter prosil besede, da poroča danes, ko so gospodje tako lepo v intimni družbi, o računih za volilno agitacijo. In konstatiral je, da je treba zopet štirih stotakov, da se poplačajo troški zadnjih dveh volilnih shodov, na katerih so bili volilci zopet silno žejni.

„Tu je moj stotak!“ je dejal dr. Kolarič ter vrgel na mizo bankovec.

„Tu je moj“, je dejal Glaser, „a zadnji, prosim — zadnji! To je že tretji, gospodje! Sakrment, drag špas!“

Simončič pa je dolgo brskal po svoji denarnici, kimal zamišljeno, težko sopesel, vzdihoval in jéčal ter izmotal končno cel šopek različnih bankovcev iz svojih papirjev. In izbral je dva bankovca stotaka ter ju vrgel s trepetajočo roko na kup.

„O, bolan sem... bolan... noge me bole in duši me zopet, — oh!“ je zdihoval. „Toda danes je bilo lepo... zelo lepo!“

„Oh, vi ste kavalir... naš mecen... vzornik! Moj Bog, kako sem ginjen! Še niso izumrli med Slovenci vzorni rodoljubi! Gospodje, pozivljam vas, da izpraznite svoje čaše do dna ter zakličete našemu slavnemu zastopniku narodne obrti, dič-

nemu starosti in narodnemu voditelju gospodu Simončiču gromovito trikratno: Slava, slava, slava!"

Dr. Kolarič je intoniral: „Živio, oj, živio...!“ ker pa mu ni pritegnil nihče, je takoj utihnil ter izpil svojo kupico duškoma. „Bog vas naj nam še dolgo ohrani, dragi gospod prijatelj!“

Simončič in Glaser sta se poslovila, in spremlila sta ju do Kolaričeve kočije z najljubeznivejšimi pokloni odvetnik in njegov koncipijent. Simončič je že komaj hodil in jedva je omahnil v mehki naslonjač kočije, je nagnil svojo glavo in zaspal.

„Ta prokleti civilist je čisto krepan!“ se je togotil Glaser. „Vrag ga vzemi! Človeka mora biti sram. Z Bogom, gospoda!“

„Živeli, gospod stotnik! Hvala lepa za vašo pomoč! Na zdar!“

Kočija se je odpeljala, dr. Kolarič in dr. Zore pa sta se vrnila v pisarno.

„Izvrstno se mi je posrečilo... haha! — imenitno!“ se je smejal odvetnik in veselo drgnil dlan ob dlan. „Kaj pravite, prijatelj, he? Jaz jih znam striči, te naivne ovčice, kaj?“

„Tu je vaš stotak“, je dejal dr. Zore in dal odvetniku bankovec; „drugo priložim fondu za list, kaj ne? — Pijačo je dal gostilničar zastonj!“

„Jutri torej napišite dolgo notico o tem izvrstnem rodoljubu gostilničarju; pohvalite njegovo narodno zavednost, — pohvalite izbornu kuhinjo gospe gostilničarke, — lepoto njegovih hčerâ, — vzornost njegove hiše — i. t. d., i. t. d. Skratka: imenitno reklamo! — Moža bomo še potrebovali.“

„Dâ, gotovo!“ se je smejal dr. Zore.

„O tovarni Simončiča pa napišite cel članek! Ali pa ga napiši Zemljíč! To je snov za tega fantasta! Za vvod: narodna obrt! Razumete?“

„Razmem!“

„In potem pohvalite njegovo današnje vodstvo shoda... zapojte himno njegovemu tihemu mecenatstvu... zaigrajte z vsemi registri... s trombami in z bobni tuš vzornemu, požrtvovalnemu rodoljubju Simončiča in Glaserja! Ne pozabite Glaserja, prosim! Njegova junaštva pri Custozzi, — njegove odlike — njegova duhovi-

tost, — plamteča ljubezen do naroda i. t. d., i. t. d. Skratka: vihtite največjo kadilnico in najbrutalnejšo narodno gugalnico!“

„A vaš današnji govor, gospod doktor?“

„Tu ga imate!“ — Dr. Kolarič je vzel s pisalne mize debel rokopis in ga izročil koncipijentu. — „Govoril sem sicer precej drugače, a to nič ne de! — Haha, zmehčal sem ju prese-netljivo, ta volička! Danes bi dali pijani muhi vse! Dâ, dâ, idealna napitnica izda pri naših starih patrijotih še vedno največ!“

„Pa vino!“

„Pa vino, seveda; v prvi vrsti vino! Kadar je Slovenec pijan, je do vrha poln idealov. Alkohol je za našo narodno reč nebeški blagoslov! Haha!“

Na duri je nekdo zaporedoma potrkal, in

BELGRAJSKI OKOLIČANKI.

skozi odprtino se je pojavila glava blede, suhotne ženske plahih, od solz okrvavljenih oči.

„Kaj bi pa vendar zopet radi, Korbarica? Ali zopet beračite, he?“ se je otresel dr. Kolarič, pobral stotak z mize ter ga spravil v svojo denarnico.

„V uredništvo stopim . . . dogovorim se z gospodom Zemljičem zaradi lista . . .“

„Zdravi, ljubi prijatelj!“ Dr. Kolarič je stisnil koncipijentu roko, in dr. Zore je odšel.

Korbarica, vdova nesrečnega političnega agitatorja in faliranega trgovca, pa se je stiskala k vratom ter se borila s solzami, ki so jej silile v oči in grlo ter jo dušile, da jej je trepetalo suho, bedno telesce. Na njenem ozkem, sivozelenkastem obrazu so se napravile ostre podolžne gubice, kakor struge, ki so jih izorale grenke solze v teh mesecih, odkar jej je propal tam v mestnem gozdu v temi in mrazu njen Jurij. Njena koščena ramena so se jej sključila, kakor bi nosila neznošno pezo, ki je poprej ni bila vajena, — njene prsi so bile udrti in posušene, kakor bi jih posušili in udrli zobje bede, skrbi in obupa.

„Torej kaj hočete vendar?“ je zarohnel dr. Kolarič nad njo, ne da bi jo pogledal ter je sedel za pisalno mizo. „Saj sem vam že povedal, da ne morem ničesar storiti! Izkupiček vsega blaga in oprave v prodajalnici ni vrgel niti tretjine svote, ki jo je ostal dolžan raznim tvrdkam.“

„A pustite mi vsaj pohištvo, gospod doktor! Otroke imam — sedmero jih je — in sama sem bolna!“

„Sedmero otrok?! — Ali vam jih je treba toliko? Vaš mož je bil pijanec in norec, res!“

„Ne žalite mrtvega, prosim! Rada sva se imela, in otroke nama je dal Bog v veselje in tolažbo!“

„Ne čenčajte vendar takih bedarij! Otroci so vam v pokoro in končno bodo breme občini! Kakor zajci se množite berači, drugi pa naj vas še pomiljujemo zaradi vaše lahkomiselnosti! Vaš Jurij je bil šema; mesto da bi bil delal, je pil, kričal in prepeval po gostilnah —.“

„Za vašo stranko je delal, gospod!“

„Tako? Ali ga je kdo najel?“

„Njegovo prepričanje in njegova ljubezen do domovine!“

„Larifari!“

„Resnico govorim, gospod doktor! Dokler se ni vtikal v vašo politiko, je delal neumorno v trgovini . . . skrbel za svojo rodbino . . .“

„Torej ga je ubila politika? — ubili smo ga pravzaprav mi?! To je predrznost, ženska!“

„To je resnica, gospod doktor!“ Blisk užaljenosti in maščevalnosti jej je švignil iz očesa in njeno zelenkastosivo lice je pokrila hipoma lahna rdečica. „Odkar je začel rajnik potepati se po društvenih veselicah, igrati odbornike po vaših zabaviščih in ministrirati političnim kričačem —.“

„Brzdajte se, gospa!“ Dr. Kolarič je planil s stola in kri mu je zalila obraz.

„— kričačem in sleparjem, dà, — odtlej je propal on in smo propali mi!“

„Ven, ven! Poberite se! Tam so vrata! Ven!“ Silna, strašna togota je stresala dr. Kolariča, da je mahal z obema rokama ter begal razjarjem semtertja.

„Delal je reklamo narodnim oderuhom in političnim komedijantom, ki ga danes v zahvalo zmerjajo s pijancem!“

„Ven, pravim!“ Dr. Kolarič je dvignil svojo pest in zamahnil nad njo.

„Le udarite, surovina!“ je zakričala ter vzravnala preteče svoje sloko telo. „Le udarite! Ubili ste mi moža, razbili vse naše imetje, sedaj pa ubijte še mene! Saj družega itak ne znate! S krvavimi žulji drugih se pasete in sleparite neumne ljudi, ki verjamejo vašim lažem! Vi in vaši tovariši ste grobokopi naroda, ki vam zaupa, ker vas ne pozna, kakor vas poznam jaz! Brez srca ste in brez vesti, brez usmiljenja . . . Kakor trtna uš po naših vinogradih, tako ste se razplodili vi izsesovalci naroda, ki ga sedaj grizete, razjedate in kužite ter mu jemljete najboljše sokove! Toda pomnite, kar vam pravim . . .“

„Govorite kar hočete, — jaz vas ne poslušam!“

„— pomnite, gospod doktor, moje besede: Tudi za vas in za vaše tovariše pride dan plačila in maščevanja, ko boste ležali na gnojišču občnega zaničevanja!“

In hitro se je okrenila, pritiskala obe roki na svoji razburjenosopeče prsi ter omahovala proti vratom.

Dr. Kolarič pa je zakričal za njo:

„Jaz vam pokažem, pijana vlačuga! Jaz vam pokažem! Le čakajte! Še kesali se boste!“

Korbarico so zadele te besede, kakor bi jo bil udaril s kladivom. Opotekla se je ter se ujela za kljuko vrat, pobledele kakor smrt in lovila sapa. V hipu pa se je zopet zavedla.

„Jaz vlačuga? — In pijana?“

Krčevit jok jo je posilil, da je počenila brez moči na tla in šepetaje je govorila: „Vse življenje sem bila poštena in na meni ni nobene krivde! Bog mi je priča!““

In vstala je, si obrisala solze ter dejala trdo: „Tudi ta žalitev vam ne bo odpuščena! Oh, gospod doktor, glejte, kazen vam sedi že za vratmi, — saj vlačugo imate v lastni hiši, v lastni zakonski postelji! Ali je ne vidite, ko jo vidi vendar vse mesto? Pometajte pred lastnim pragom, odkoder se širi smrad daleč naokrog!“

Maščevalno se je zasmejala ter bliskajočih se oči zaloputnila vrata za seboj.

Kolarič pa je buljil za njo širokoodprtih oči. Na prsi mu je leglo hipoma strašno breme, ki ga je hotelo zadušiti; kakor bi padal v prepad, ga je dušila sapa . . . vsa kri mu je izginila z obraza . . . kolena so se mu šibila in

tresoč se je z roko oprl ob ogel mize, se je prijemal za čelo in hropel:

„Kaj je rekla, — moj Bog, kaj je rekla?“

In še vedno je videl pred seboj suho, mrtvaškobledo, a visokozleknjeno ženo, ki mu grozi z pestjo, kakor strašen demon osvete . . . Topo je zrl v vrata z drgetajočim srcem, neskočno ponižan in osramočen in majhen, smešno majhen, kakor še ni bil nihče . . .

In usta so se mu odprla ter šepetala, kakor bi govoril kdo drug:

„Kajfež — Jurij, ali se tako maščuješ nad mano?“

(Dalje prih.)

NEKDAJ.

Ivo Zoran.

Nekdaj sem pil in pel
s tovariši vesel,
a zdaj — vse to je šlo,
bogve zakaj, kako.

Tedaj sem snival rad
o sreči — bil sem mlad;
vse to, vse to je šlo,
bogve zakaj, kako.

Ostavljen sred livad
umira hrast tam mlad . . .
A vprašam vas, kako,
kako je to prišlo —?

JANEZ TRDINA.

Sestavil dr. Fr. Göstl.

(Dalje.)

D drugih učiteljev na gimnaziji omenjam Martinjaka, ki sicer v šoli nikdar ni izpregovoril slovenske besede, vendar pa je preskrbel nekaterim dijakom brezplačno „Novice“ in rad videl narodnostno navdušenje in gibanje med njimi. — Repič je bil velik domoljub ter je rad govoril v šoli slovenski ali hrvaški. — Kersnik, ded našega romanopisca, je bil pri dijakih izvanredno priljubljen. V šoli mu je Trdina pri izpitu iz fizike odgovarjal slovenski, kar ga je zelo veselilo. — Zložil mu je tudi slovenski nagrobni govor, a govoril ga ni, ker sta preprečila to namero vodja in katehet. Vsekakor so bili dijaki v onih, slovenstvu tako sovražnih časih, srečni, da so imeli med svojimi učitelji toliko narodnočutečih mož in očetovskih prijateljev.

* Ker priobčuje „Lj. Zvon“ celotno Trdinovo avtobiografijo, omejujem se na one podatke, ki so v zvezi s književnostjo in z literarnim delovanjem Trdinovim.

Vendar pa na Trdino niso ti profesorji v narodnostnem oziru toliko vplivali, kakor nekateri dijaki, zlasti sošolci. V prvi vrsti moramo imenovati nekoliko let starejšega Ložarja, ki je bil navdušen rodoljub, ki je dobro poznal vso tedanjo slovensko književnost in je bil tudi tako srečen, da je osobno občeval z mnogimi veljaki, zlasti s pesnikom Prešernom.

Trdina je, kakor sem že omenil, zelo mnogo čital. Mnogo knjig, posebno slovenskih, mu je posodil ž njim stanujoči dijak Ložar, druge si je izposojal iz licejske knjižnice. Tako se je že tedaj seznanil z mnogimi proizvodi svetovne literature.

Zanimivo je, kar pripoveduje prof. Trdina o Prešernu:

„Ložar je imel v več zvezkih zapisane vse njegove pesmi in tudi tiste, ki se niso smele natisniti l. 1847. . . . Izmed prepovedanih pesmi je prišla najbolj na glas „Nebeška procesija“. Jaz sem jo prepisal še isti dan, ko jo je Ložar dobil

in kmalo sem jo znal na pamet. Ta pesem je romala v mnogobrojnih prepisih po vsi Ljubljani in nje okolici. Čitala se je skoraj v vsaki hiši... Rokopis te „Nebeške procesije“ je dobila v krepilje tudi policija. Ko je izvedela, da jo je zložil najbrž Prešeren, ga je pozvala na odgovor in mu pokazala rokopis. Prešeren pazljivo prečita, kakor da bi mu bila ta pesem povsem neznana, in veli: „Hm, das Ding ist nicht schlecht, aber ich habe es nicht gemacht. Ich schreibe schärfer“. Ker policija ni zasačila nikjer pravih dokazov, morala je pustiti Prešerna na miru, ali sprejela ga je pod svoj brižni nadzor in ga priporočila nujno svojim vohunom“.

Kako je Trdina osobno spoznal Prešerna, pripoveduje nam v zanimivi anekdoti:

„Jaz bi bil Prešerna neizrečeno rad poznal, ali nisem ujel nikoli prilike, da mi ga kdo pokaže. Po končani drugi šoli smo šli jaz in še trije drugi součenci zajedno na počitnice. Korakali smo med jagnedi po Dunajski cesti proti Ježici, kar me ustavi tovariš Pečar in veli: „Ti, poglej ga no, tale človek, ki gre pred nami, je tisti nori doktor Prešeren“. Jaz ga zavrnem srdito: „Nor si ti, ne pa Prešeren. Ložar pravi, da je Prešeren najbolj prebrisan, kar je ljudi v Ljubljani in na vsem Kranjskem“. Po teh besedah stečem naprej, da bi videl Prešerna v obraz. Na sebi je imel frak, na glavi pa cilinder. Ko sem bil že kakih dvajset korakov pred njim, se ustavim, obrnem in uprem vanj oči. Gledal sem ga verno in strmo, kakor čudo. Prešeren to zapazi in veli:

„Fant, kaj me tako gledaš, kakor bi me hotel kupiti?“

Jaz povесim oči in velim bojzljivo: „Naj mi ne zamerijo, jaz bi jih bil tako rad poznal“.

Prešeren: „I zakaj pa?“

Jaz: „Zato, ker so zložili že tako lepe pesmi“.

Prešeren: „Kakšne pesmi?“

Jaz: „Nebeško procesijo, Nuno in kanarčka in še veliko drugih, ki mi jih je dal Ložar, da jih prepišem. Nekatero sem se naučil tudi iz glave“.

Prešeren: „Ali res? No, povej katero!“

Jaz: „Ali nuno in kanarčka?“

Prešeren: „Le, če hočeš“.

Jaz: „Vesela spomlad se zbudila je spet, moj tiček, preljubi kanarček“, itd. Govoril sem hitro, da je kar beseda besedo pobijala. Ko sem oddrdral vso pesem, jel me je izpraševati, kdo sem in kamo sem se namenil. Povedal sem mu svoje ime in da gremo na počitnice domu jaz in ti-le trije, ki so se nama med pomenkom pri-

družili. Pogovarjali smo se še dlje časa. Prešeren nas je kaj lepo opominjal, naj se pridno učimo, naj beremo razun šolskih tudi druge knjige in ne le nemiške, ampak tudi slovenske in naj hodimo pogostoma v muzej. V njem naj si ogledamo vsako reč natanko, ne da bi dirjali kakor kozli iz jedne sobe v drugo. Ko smo prišli do prve hiše, bila je krčma, voščil nam je srečen pot in šel je noter. Mi smo bili vsi veseli, da se je hotel tako imeniten gospod z nami pogovarjati. Pečar pa je dejal: „Jaz bom povedal babi, svoji gosposlinji, da je lažnjivka“.

Dočim rojaki niso dostojno in vredno cenili Prešerna, vzbudile so poezije Koseskega veliko navdušenje. O njem nam pripoveduje prof. Trdina: „Nemogoče mi je dopovedati, kakov entuzijazem so vzbudile Veselove pesmi v vsi narodni inteligenciji naši, sosebno v duhovščini... Pri vinu, v gostilnicah, na šetnjah, na vseh šhodih in zabaviščih si čul hvalo Koseskega... Slišalo se je pogostoma: „Kdo bi bil mislil, da more biti naš jezik tako silen, tako oblasten, tako slovesen, tako vzvišen in objednem tako ljubek in blagoglasen!“ Pravo naravo in bistvo odkril mu je šele Koseski. — Kaka nova Veselova pesem se ni brala samo enkrat, ampak po petkrat do desetkrat zaporedoma. Citati iz njegovih poezij čuli so se o vsaki priliki... „To navdušenje polastilo se je tudi mene... Izobraženi politiki pa so se čudili in mu ploskali, da je znal tako taktno združiti lojalnost do vladarja z moškim narodnim ponosom in z najiskrenejšo ljubeznijo do slovenske domovine“.

Dijak Trdina se je posebno zanimal za domačo povestnico. Kot deček se je najbolj zanimal za narodne pripovedke.

V V. in VI. šoli se je tako unel za domačo zgodovino, da je prečital vsega Valvazorja in Linharta. Vodnikovo zgodovino kranjske dežele je bral že v spodnji gimnaziji. Prav posebno pa sta ga mikala „Karnijolija“ in „Illyrisches Blatt“. Prečital je ponovno vsak list njiju. Najljubše so mu bile zgodovinske novele, če se je vršilo dejanje v slovenskih deželah. Iz omenjenih knjig in tudi iz teh novel je zapisoval pridno vse važne prigodbe in popise starih narodnih običajev, kajti hotel je dobiti razločno sliko vse preteklosti našega naroda.

Še jedno znamenito delo je mikalo dijaka, namreč „Jordans' slavische Jahrbücher“, ki je poročalo o duševnem življenju in slovstvenih napredkih in pojavih vseh slovanskih narodov. „Nikjer drugod se ni gojila in pospeševala ideja slovanske vzajemnosti tako pristrčno, spretno in uspešno“.

MAGISTRATNA HIŠA V SARAJEVU.

Že gimnazijec se je seznanil precej dobro z nemško literaturo. Prečital je razne narodne povetke, vsemu dijaštvu tolikanj priljubljene viteške zgodbe, pozneje pa razne romane, pred vsem one Karoline Pichler; a zgodaj tudi klasike.

Zanimivo je, kako sodi prof. Trdina o Goetheju in Schillerju, dasi se v tej sodbi marsikdo (tako tudi jaz) v vsem ne bo strinjal z njim.

„Goethe je bil vsestransko in temeljito izobražen mož, njegov jezik je tako lep, da ga smatrajo vsi kritiki za prvega nemškega stilista. Jaz se pa zanj venderle nisem mogel navdušiti. Zdel se mi je premrzal, predoktrinaren, pregostobeseden, često pa tudi pust in dolgočasen . . . V dramatiki sega Goethe Schillerju komaj do ramen in v baladah zaostaja za njim več tisoč korakov. Posebno pa se ne more pohvaliti Goethejev značaj. Obožaval je trinoga Napoleona, ki je storil toliko škode njegovi nemški domovini. Ljubic je imel v svojem življenju dovelj, prave, idealne ljubezni pa vender ni poznal . . . Na dvoru malega kneza navzel se je marsikojne slabosti dvorniške . . . Zame je in ostane Schiller prvak vseh nemških pisateljev. V slast sem čital skoraj vsa njegova dela, i poetična i prozaična. Tudi njegov jezik se mi je zdel mnogo živahnjši in krepkejši od Goethejevega. Schillerja mora vsak bralec ne le čislati, ampak tudi ljubiti. Jaz sem ga smatral vedno za svojega dobrega prijatelja, modrega svetovalca in navdušenega oznanjevalca svobode, prosvete in humanizma. V isto vrsto z njim postavljam samo Francoza Rousseau z vsemi njegovimi spisi in pa Srba Vuka Stefanovića, ne radi njegovih izvornih del, nego radi njegove zlate zbirke narodnih pesmi, polnih nebeške poezije“.

Pri Lessingu, katerega je imel za rojaka, ker se je rodil in rasel med lužiskimi Srbi, mu je ugajal bistri jezik in slog ter ostra kritika; pri Herderju je našel mnogo krasnih misli in nazorov v „Ideen zur Philosophie der Geschichte u. der Menschheit“, od starejših pripovedovalcev pa sta se mu priljubila Hauff in Zschokke.

V gledališčih je takrat vladal še Kotzebue, ki ga je takrat s slastjo prečital.

Z literaturo romanskih narodov in Angležev se je seznanil po nemških prevodih. Pri Francozih mu je ugajalo to, da „znajo pripovedovati razločno, živahno, strastno in v svojih romanih njihovi bolji pisatelji ne razpravljajo samo ljubavnih razmer, ampak tudi velika politična, verska in socijalna vprašanja, kar jim daje posebno zanimivost in vrednost“.

Valter Scott mu je bil predolgočasen, prikupil se mu je Bulwer.

Z orijentalnim slovstvom se je v gimnaziji le slabo seznanil. „Tisoč in jedna noč“ ga ni mogla ogreti in zanimati, dasi je že od nekdanj ljubil in cenil narodne pripovedke.

Obilo čitanje je dijaku popolnilo izobraženje in razširilo na daleč duševno obzorje. Zato priznava tujcem zahvalnost, a pristavlja: „Vesel ponos me navdaja, da je dva glavna duševna velikana, ki sta najdražja mojemu srcu, rodila slovanska, ne pa inorodna zemlja . . . našega nesrečnega Franceta Prešerna in skromnega prebivalca Jasne Poljane, srečnega Rusa Leva Tolstega. Ta dva naša vzornika dokazujeta, da je naš narod že do zdaj silno napredoval in nam dajeta trdno poročstvo in verno jamstvo, da ga čaka še veliko večja, svetlejša in slavnejša bodočnost“.

(Dalje prihodnjič).

GAZELICI.

Pavel Golob.

I.

V tvoji bližini biti — neizmerno sreče!
Lic lepoto tvojih piti — neizmerno sreče!
Boš li moja al ne boš? S presladko grozo
si vprašanje ponoviti — neizmerno sreče!
Tisoč dvomov me mori, a duša upa
in poreče še enkrat znabiti: „Neizmerno sreče!“

II.

Graciozna kot srnice vitke in lahke je tvoja hoja.
Kadar greš mimo, sem trepetlika drhteča brez
pokoja!
Boljše, da bil bi potoček, vabeče ti šumljajoči:
„Srnica vitka, le bližje! Okoplje naj v meni
lepota se tvoja!“

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

A. Aškerc: Ali je Primož Trubar upesnitve vreden junak ali ne? Gospodu profesorju dr. Jos. Tomišku v odgovor. V Ljubljani 1905. Natisnila Narodna Tiskarna. Ponatisk iz „Sloven. Naroda“. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Cena po pošti 65 h. — A. Aškerc polemizira v tej brošuri s kritikom dr. Jos. Tomiška v „Ljubljanskemu Zvonu“ o epski pesnitvi „Primož Trubar“, pojasnjuje pomen reformacijske dobe za slovensko kulturo sploh in književnost posebej, velike zasluge Primoža Trubarja za naše slovstvo, razlaga pojem „junak“ in „heroj“ ter karakterizira neko vrsto slovenskih kritičarjev. Jako zanimivo, instruktivno in tudi izvrstno pisano polemično delo!

K. Ozvald: Prešernova „Nova pisarija“ in Horacijeva „Epistulae“. V Gorici 1905. Tiskala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. Str. 15. Prof. dr. K. Ozvald dokazuje vplive Horacijevih „Epistul“ (Ad Augustum, Ad Julijum Florum, Ars poetica), dalje vpliv Alfierijeve satire „I pedanti“ ter končno deloma tudi Goethejeve prve „poslanice“ na vsebino in obliko Prešernove satire „Nova pisarija“. Študija je prav zanimiva in mestoma celo frapantna! Več prihodnjč.

Dr. Jos. C. Oblak: Golica in Kadilnikova koča. Zgodovinske in potopisne črtice. V Ljubljani 1905. Tiskali in založili J. Blasnik nasledniki. Str. 90. Vsebina: France Kadilnik (s sliko). — Popotna pisma Fr. Kadilnika. — Na Golico! Potopisne črtice. — Goliška flora. — Ob priliki otvoritve Kadilnikove kočice na Golici in v proslavo osemdesetletnega staroste slovenskih hribovlazcev je izšla prav lična brošura, ki jo je spisal in uredil dr. Jos. C. Oblak, mlad, navdušen hribovlazec ter eden najspretnjših in najsimpatičnejših slovenskih potopiscev. S strokovnjaškim razumevanjem, z gladko, živahno, s poetskim zanosom napojeno besedo zna dr. Oblak popisovati naše planine in doline toli vabljivo, da se loti celo čitatelja kratke sape in šibkih meč hrepenenje, da bi mogel ž njim in s Kadilnikom uživati veličastva prirode! V tem spisu ni nič dolgočasnega balasta, nič nepotrebnih imen in števil, tudi nič malenkostnih in neslanih anekdot... vse je plastično, slikovito, živo, pestrobojno. Tudi to je umetnost! Takisto so pisma Fr. Kadilnika iz l. 1866—1876. ne le zgodovinske vrednosti, nego tudi sama zase velezanimiva in ljubezniva. Naša „planinska literatura“ se je s to brošuro prav lepo pomnožila. Brošuro vsakemu prijatelju naše krasne domovine prav toplo priporočamo! Cena 1 K.

Dr. Franc Simonič: Slovenska bibliografija. I. del: Knjige (1550—1900). 2. snopič. Izdala in založila „Slovenska Matica“. V Ljubljani 1903. — Tudi k temu snopiču še nismo dobili predgovora, da bi po njem mogli dognati principe in razporedbo dr. Simoniča pri tem ogromnem, znamenitem, praktičnem delu! Razložiti bi nam bil mogel svoja načela vsaj na praznih platnicah, kakor je to storil dr. Štrekelj! Konstatujmo torej za sedaj le, da obsega ta snopič knjige in pisatelje od Ignacija Knoblerja do Antona Razingerja; nadejati se je torej, da izvemo, kar želimo, vsaj prihodnje leto, ko se delo zaključi!

Ivan Grafenauer: Zum Accente im Gailthalerdialekte. Posebni odtisk iz V. Jagičevega „Archiv für slavische

Philologie“, 27. zvezek, 2. snopič. Berlin 1905. Str. 33. Nov izboren donesek k slovenski dialektologiji!

Dr. Fran Ilešič: Iz prvih časov romantike. V „Časopisu za zgodovino in narodopisje“ II. letnika 1. in 2. snopič. Maribor 1905. Str. 68. V lanjskem „Časopisu“ je motril pisatelj nekatere pojave jožefinske kulture (18. veka) med Slovenci, v teh dveh zvezkih pa poroča o dveh štajerskih jezikoslovcih početkom 19. veka, o Iv. Naratu in Antonu Murku. Dragocen donesek k slovenski slovstveni zgodovini! Dr. Ilešič je tu zopet dokazal, da je kakor mravlja marljiv raziskovalec ter temeljit, vedno do malenkosti zanesljiv znanstvenik velesimpatičnega sloga!

Majcen Gabrijel: Skoke pri Mariboru. V založbi „Zgodovinskega društva“ v Mariboru. 1904. m. 8°. 22 str. Cena 10 v.

Kruci na Slovenskem Štajerskem. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. 1905. m. 8°. 69 str. Cena 30 v.

Prve dve brošurici sta sad delovanja mariborskega „Zgodovinskega društva“ med ljudstvom. Dne 10. julija 1904 je priredilo društvo poljudno predavanje v Skokah pri Mariboru, kjer je G. Majcen očrtal zgodovino Skok od najstarejših časov do današnjega dne. Někđaj se je imenovalo zemljišče današnjih Skok Vodogaj, katero ime danes več ni znano. Zajčki samostan je l. 1528 prodal Vodogaj bogatemu mariborskemu meščanu Krištofu Wildenrainerju in odslej se to posestvo imenuje po listinah „Wildenrainer-Hof“. Po Wildenrainerjevi smrti je kupila dvor z zemljiščem štajerska deželca (1556), „da je srbskim uskokom ali pribegom mogla dati domovje“; odtod ime Uskoke ali okrajšano Skoke (nem. Skoggen). Predavatelj se obširno bavi z usodo te srbske naselbine, ki je trajala v polnem številu le kakih 50 let. Srbi so namreč svoja posestva drug za drugim prodali, ki so bila zaradi svoboščin mnogo vredna, ter se vrnil najbrž nazaj v Granico. Srbska rodovna imena so sčasoma izmrla, le nekaj se jih je ohranilo kot hišna imena. — Vestno sestavljena razprava nam nudi v zgodovinskem in narodopisnem oziru marsikaj zanimivega in radi verujemo tajnikovemu poročilu: „To predavanje nam je dokazalo, da ima naše ljudstvo globok zmisel za domačo zgodovino, kjer je v lepem številu in z velikim zanimanjem poslušalo predavanje.“

Ob dvestoletnici zmage Slovencev pri Ljutomeru nad Kruci je priredilo „Zgodovinsko društvo“ 27. nov. 1904. v Ljutomeru dvoje predavanj, da se oživi spomin na one tužne čase, ko so Turke nadomestili ogrski vstaši, Kruci, ter grozno pustošili vzhodno Štajersko. V prvem predavanju je Fr. Kovačič poljudno očrtal politično razmerje med avstrijskimi deželami in Ogrsko v 17. stoletju. Glavni del knjižice tvori na podlagi Slekovčevih člankov sestavljeno predavanje Jan. Kocpra o Krucih, njih prve pojave na Slovenskem Štajerskem, posebno pa grozovitosti puntarskih čet l. 1703. in 1704. v Ljutomeru, Središču, Vržeju in na Sekolovskem. Dodana je pesem „Kruci v Ormoži v leti 1704.“ iz neke zbirke starih pesmi, katero je najbrž zložil A. Krempel in pa slika iz ljutomerske občinske svetovalnice „Simon Pornat gre nad Kruce“.

Fran Govékar: Martin Krpan. Dramatska pripovedka v petih dejanjih. Glasbo zložil G. A. Ciner. „Slovan. knjižnica“. Snopič 147—149. V Gorici 1905. Tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Str. 127. S sliko g.

A. Verovška v naslovni ulogi. — Avtor je dejanje v tej drami še pomnožil ter izdatno predelal I., III. in V. dejanje. Prihodnjič več.

Janko Leban: Milutin Oblokar. 29. knjiga A. Gabrščkove „Knjižnice za mladino“. V Gorici 1905. Str. 199. Cena 1 K. — Ta zanimiva povest je za naše razmere spretno prirejen prevod Jul. M. Thetterjeve vzgojnotendenciozne povesti „Durch die Klippen der Gesellschaft“. Priprosta snov bo izvestno blažilno vplivala na odraslejšo mladino, zato knjigo prav toplo priporočamo staršem in vsem slovenskim šolam.

H. Sienkiewicz: „Mali vitez“, „Potop“ ter „Rodbina Polaneških“. Slovenska literatura se je obogatila v novejšem času zopet s 3 prevodi romanov H. Sienkiewicza, in sicer je izdal prvega in tretjega Bamberg v Ljubljani, drugega I. del pa je izšel o Božiču v debelem zvezku v Gorici pri A. Gabrščku. Prva dva tvorita ter završujeta znano trilogijo zgodovinskih romanov poljskega pisatelja; roman „Rodbina Polaneških“ pa je po sodbi kritika Stan. Tarnovskega najboljši družinski roman izmed vseh, kar jih ima bogata poljska književnost. Pravzaprav bi imel iziti „Potop“ pred „Malim vitezom“, ker je nekakšno nadaljevanje prejšnjega, toda okoliščine so nanesele tako, da je moral biti ta po Podravskega že l. 1892.—93. poslovenjeni prevod odložen za več nego 10 let ter je komaj sedaj dospel v tisk, ob času, ki ga je prebil pisatelj Sienkiewicz v vojni vrstah ruske armade, boreče se z Japonci, prevoditelj Peter Miklavc pa v Feldhofu poleg Gradca, kjer seveda svojih del ni dobil pred oči ter je izvedel za nju šele takrat, ko se je ob Jožefovem t. l. vrnil na svoj dom in našel svojo številno rodbino s soprogo vred v največji revščini.

Roman „Potop“ je nadaljevanje že poprej izdanega „Z ognjem in mečem“ ter se njegovo dejanje vrši največ na Poznanjskem, kakor tudi na ostalem Poljskem sploh, katero deželo je zagrnila po izdajstvu nekaterih magnatov švedska vojska nalik povodnji. Zlasti je tu obširno opisan dogodek, kako je usoda čudovito ubranila Čenstohov, kjer je sloveča božja pot v bližini Krakova in ž njim vred rešila svo poljsko deželo nadležnih gostov. Ta roman je torej nekaka v povesti opisana zgodovina poljske države ter mora čitatelja zanimati zaradi tega, ker razvidi iz njega, kako sloga med brati ves narod in posamezno rodbino jači, a nesloga tlači. Ako bi imeli avtorju kaj prerokati, očitati bi mu preveliko razvlačenost in obširnost, kajti delo šteje v izvirniku 6 zvezkov, torej nad 112 tisk. pol. Vendar pa najde med našim občinstvom gotovo lepo število čitateljev.

Roman „Mali vitez“ je zopet nadaljevanje poprejšnjega. Njegova vsebina ima dokaj več fantazije, nego zgodovine ter se prišteva v ono vrsto romanov, ki so čitatelju bolj v zabavo nego v poduk. Vsekakor pa mična vsebina, pridobi temu romantičnemu delu gotovo obilno čitateljev, ne glede na to, da je njega cena (7 kron) precej znatna. To pa je zakrivila obilna množica (22) lepih, med tekst uvrščenih slik, ki krasijo vse delo. Glavno dejanje romana se vrši na Ukrajini, to je na meji poljske države, ki so jo napadli po izdajstvu nekega Azija divji Turki, zlasti v okolici Kamenca, katerega so dolgo oblegali in končno tudi vzeli in ki sta ga „mali vitez“, Volodijevski in njegov prijatelj Ketling dalje časa uporno branila in našla ondi v njega razvalinah svojo smrt. Zlasti pretresljivo je opisana ločitev Volodijevskega od žene Barbke ter Ketlinga od Kristine. Že iz prvega dela te trilogije („Z ognjem in mečem“) znani humorist Zagloba nastopa tudi v tem romanu, toda dokaj resnobno, dasiravno se mu še vedno ne manjka dovtipov in zvijač. Pretresljiva pa je njegova smrt.

Roman „Rodbina Polaneških“ se vrši na deželi, kjer se kaže v točno opisanih slikah življenje dveh trgovcev Polaneškega in Bigla, ki sta bila neločljiva prijatelja, dasiravno so ju vezali največ le denarni interesi, ter odvetnika Maška. Vsi so jako podjetni; vsi trije veliki oboževalci svojih žen. Žena odvetnika Maška je dobila Polaneškega v svoje zanjke, katerih pa se je končno po težkem porodu svojega prvega sina vendarle srečno otresele. Tudi temu romanu bi se lahko očitala prevelika razvlačenost in obširnost, toda čitateljem lahkega berila utegne ugajati, zlasti že zaradi tega, ker krasi to delo 28 lepih slik. Predvsem pa je tu točno opisana duševna borba Polaneškega, ki jo je prebil, mučeč se v zanjkah zvijačne zapeljivke ter njegovo končno spoznanje, da se prava sreča ne najde med meščani, marveč med prebivalci na deželi. Pisatelj se je nekako držal izreka Horacija, ki je dejal: „Blagor mu, ki daleč od mestnega hrupa obdeluje s svojimi voli svoje polje!“ ter je torej po tej osnovi tudi realistično opisal življenje ondi delujočih oseb, matere svoje soproge, Marice v Kremenu in delovanje njene oskrbnika, Plavicekega, kakor tudi meščanov. Dejanje, oziroma vsebina romana „Rodbina Polaneških“ je zopet vsaj deloma v zvezi z romanom „Brez dogme“, ki ga je napisal Sienkiewicz par let poprej in ki ga je izdal v prevodu Miklavca-Podravskega A. Gabršček v Gorici. Istotako nastopa tukaj tudi slikar Švirski, ki igra v ravnokar navedenem delu, kakor tudi v noveli „Na svetlem obrežju“ znamenito vlogo. (Tudi to delo je že izšlo v prevodu Podravskega kot podlistek v „Edinosti“ 1903. l. v Trstu).

V „Rodbini Polaneških“ ni nikakih pretresljivih, oziroma globoko v spomin vtiskajočih se prizorov; največji je še dvoboj Polaneškega v Maškem, ter samomor rodbino Polaneškega redno obiskujočega dijaka Zavilovskega, kakor tudi opis že omenjenega težkega poroda prvorojenca soproge Marice. Največ prostora zavzemajo refleksije, ali duševna borba v romanu nastopajočih oseb, med katerimi igrata, kakor že rečeno, Polaneški in Mašek prvo vlogo. Vsekakor pa ima delo veliko ceno zaradi tega, ker ga je napisal tak veleum, kakor je Sienkiewicz. V pripovedovanju je pravi mojster in vsako njegovo delo čita občinstvo z največjo poželjivostjo. To nam priča zlasti fakt, da je ta roman izšel v izvirniku 1901. l. že v četrtem natisku. Zaradi tega je le obžalovati, da je ostal najnovejši roman H. Sienkiewicza „Na polju slave“ doslej nedovršen. Ta roman je začela priobčevati v Varšavi izhajajoča „Biesiada Literacka“ ter šteje njega prevod že okolo 30 pisanih pol. Ker je prevoditelj Podravskega brez vsakih gmotnih sredstev ter si ni celih 10 mesecev, ko je bil v Feldhofu, ničesar zaslužil, rodbina njegova pa šteje 9 maloletnih glav, si je lahko misliti položaj in usodo te bedne literatske rodbine. Čitatelji „Rodbine Polaneških“ ter drugih del H. Sienkiewicza naj bi nikakor ne pozabili na tragično usodo nesrečnega slovenskega prevoditelja in njega rodbine. Torej, Slovenci, pomagajte! pomagajte tej obitelji gmotno, a to rajše danes nego jutri!

Marko Zorin: Nebesa. Roman. 1. sešitek. Ljubljana, Tiskal Dragotin Hribar. Uprava knjige „Nebesa“ je priložila prvemu zvezku rdeč listek s sledečo mnogoobetajočo vsebino: „Roman „Nebesa“ izhajal bo v zvezkih na poltretjih tiskani poli in stane zvezek 50 h. Zvezki prihajali bodo najmanj po dvakrat na mesec. Ako se naroči deset zvezkov skupaj, se dobi eden po vrhu. Rojaki, širite knjigo med narod, ker ista (?) je velike važnosti (!) za vsakega posameznega človeka, brez razlike verskega ali političnega mišljenja (!?) Op. ured.) Ko bodo zbrani vsi zvezki, katerih bo nekaj nad 20, bo to krasna knjiga, katere ne bi smela pogrešati noben Slovenec ne Slovenka. (Vzoren slog! Kaj?

Op. ured.) Priporočati je zaradi tega tudi, da se med čitanjem zvezki ne omažejo in ne raztrgajo, da bo potem ve zana knjiga lepa in v kras vsaki slovenski hiši.* — Prosimo, roman, ki ga priporočajo na tak način, zasluuje vsekakor največje zanimanje! Obljublja se mnogo, velikansko, da, zelo se bojimo, da celó preveč! Toda s kritiko počakamo. Da namerava neznan Marko Zorin nekaj velikega in posebnega, kažeta že „Predgovor k predgovoru“ in „Predgovor“ z globokoumnimi citati in sila zagonetnimi obljubami. Dejanje se godi na Francoskem med aristokrati in plebejci; junak romana pa je mladi baron Rikard d' Honcourt, učenjak, ki je bil — kakor zatrjuje g. Zorin — „v fiziki, kemiji, filozofiji, naravoslovju, jeziko- in zgodovinoslovju, v slikarstvu, glasbi in še nekaterih (?) drugih vedah in umetnostih kakor doma“. Bil je tudi theosof! Astronom! — Gromska strela, če vam tak junak še ne imponira! V romanu je govor o neki strašni „zaroti hudobnih duhov, katerih namen je pripraviti do padca našo (francosko) domovino in potegniti v propad malone vso človeško družbo“. (Zadnje tri besede debelo tiskane, prosim!) Vsebina tega izvirnega (ali prevedenega?) romana obljublja torej silne interesantnosti. Kritike danes seveda še ne moremo pisati. Konstatiramo le: tehnika arhaična, slog nefrancoski, jezik brez uporabe Pieteršnika in Levca. Vederemo!

Jernej Kopitar in Vukov „Rječnik“. Prof. dr. Fr. Ilešič je priobčil v „Letopisu Matice Srpske“ članek iz „Lai-bacher Wochenblatta“ za l. 1818. štev. 24. Članek z naslovom „Litterarische Nachricht“ je podpisan s črko K. Prof. dr. Fr. Ilešič piše: „Ni dvoma, da je pisec tega članka Kopitar. V onem času ni nobenega Slovenca, a gotovo nobenega „K“ toliko zanimal razvoj srbskega jezika kakor Kopitarja. O tem svedoči tudi pogled, s katerim spremlja pisec ta razvoj. Tu namreč opažamo povsem isto stališče, ki je tudi v dopisih Dobrovskega in Kopitarja (l. 1816. in 1817.) . . . Razen tega ne smemo pozabiti, da je Kopitar sam delal na Vukovem rječniku; da, nemški in latinski del je dodal on (primerjaj njegovo pismo Dobrovskemu dne 23. 3. 1817). Njemu so bile torej poedinosti o tiskanju in prodajanju slovarja najbolj znane“. Slovenec, učenjak Kopitar je bil torej sodelavec Vukov pri sestavljanju ogromnega srbsko-nemško-latinskega slovarja.

Milan Pribičević: U mraku i magli. („Mala biblioteka br. 81., 82. in 83.) U Mostaru, 1904. Str. 254. Cijena 90 potura. — Mladi srbski novelist Pribičević je izdal pod tem skupnim naslovom več izbornih črtic v modernem slogu in krasnem narodnem jeziku. To je prva Pribičevićeva samostojna knjiga, ki pa dokazuje sijajen talent pisatelja, ki ni le umetnik, nego ima tudi oster pogled in fin čut za moderna socialna vprašanja, za tehnično obliko in za slikanje duševne ubranosti. Pisatelj je psihološki realist, ki mu je istina prva in glavna stvar pri literarnem umotvoru. On ljubi bednike in zatirance ter jih slika vendarle objektivno. Gledajoč v kontraste življenja, slika mirno smeh in jok, ljubezen in sozraštvo, tragiko in radost v človeškem bitju, skratka, vse kontradikcije na svetu, kjer je pomešana sreča z nesrečo, smrt in rojstvo, zmaga in propast v najpestrejšem metežu. Pisatelj značaj pa je vendarle pesimističen, saj je njegov pogled v svet kritičen in globok. Tudi satira se mu vriva v pero, pri vsem tem pa je njegovo srce polno sočutja in razumevanja človeških grehov in teženj. Prvi nastop Pribičevićev je vsekakor jako časten ter se radujemo njegovega nadaljnega razvitka! —c—č.

† **Janko Veselinović,** odlični in popularni srbski pisatelj, je dne 27. t. m. umrl. Pokojnik je bil med prvimi srbskimi beletristi, ki so pisali romane iz življenja prepro-

stega naroda in sicer realističnopsihološke romane. Njegove „Slike iz seoskog života“ (1887) prikazujejo verno seljaško srbsko življenje; roman „Seljanka“ (1888) je niz slik iz vaškega žitja in bitja, „Božja reč“ (1892) je fatalistična povest s kmetov, „Borci“, roman v dveh zvezkih, kaže junake iz selske inteligence, roman „Seljaci“ ima takisto kmete za junake, ki pa jih vodi le inteligenca popov in učiteljev; dalje je spisal zbornik povesti „Od srca srcu“, povesti „Čini“, „Roditelji“, „Braća“, „Devojče“, „Luda Velinka“, „Rajske duše“, „Adamsko koleno“, „Zeleni vajati“ i. dr. Z Ilijo Stanojevičem je spisal v družbi tudi dramatsko igro „Potera“. Veselinović je bil učitelj, ki se je povzpел v prvo vrsto srbskih modernih pisateljev.

Jan Luba. V Vilni je umrl predkratkim poljski časnikar in novelist Jan Luba; borba za življenje ga je uničila v najboljši moški starosti. Ko je dovršil vseučilišče v Krakovu, se je posvetil žurnalistiki; v Lodzu je ustanovil poljsko gledališče, nekaj časa je učiteljeval, potem je bil dekoracijski slikar in naposled zopet časnikar.

Vaclav Vladivoj Tomek. Dne 12. junija t. l. je umrl v Pragi in bil 17. junija z največjo častjo pokopan na Vyšehradu 87 letni slavni česki historiograf in učenjak evropskega slovesa, upokojeni vseučiliški profesor na Karlo-Ferdinandovi univerzi — V. V. Tomek, najvrednejši naslednik velikega Palackega. Bil je najtemeljitejši poznavalec praške zgodovine, ki jo je spisal v 12 obsežnih zvezkih pod naslovom „Dějiny města Prahy“ ter opisal v njej vso, bojov, slave in tuge polno dobo svojega rojstvenega mesta od njegovega nastanka do začetka 17. veka. Dalje je spisal obširno „zgodovino česke dežele“ (česko in nemško), „zgodovino monarhije avstrijske“, „zgodovino univerzitet česke“, veliko zgodovinsko delo „Jan Žižka“, nad 60 večjih samostojnih spisov ter nad poldrugsto znanstvenih člankov in črtic za razne časopise. Že ti kratki naslovi govore dovolj o ogromni delavnosti in o velikanskem obzoru Tomkove učenosti. Tako je mogla „Zlatá Praha“ pisati o njem: „Tomek byl Praze nejzaslužnejším mužem, který chodil jejimi ulicemi.“ František Palacký in P. Jos. Šafařík sta imela Tomka za svojega sodruznika in onadva sta ga dvignila na svojih krepkih ramenih na ono stališče, ki je bilo Tomkovemu talentu primerno, Havliček in Rieger sta bila njegova prijatelja, in vsa Češka je spoštovala v njem največjega českega zgodovinarja. Rojen je bil leta 1818 v Kral. Hradci, kjer je dovršil gimnazijo; vseučilišče je posečal v Pragi, kjer je študiral dve leti filozofijo in absolviral pravniške študije. Toda posvetil se je takoj raziskavanju česke zgodovine, pretaknil je vse arhive ter začel pisati zgodovinske članke. Po zaslugi Palackega je postal tajnik „Matice česke“ in l. 1850. profesor avstrijske zgodovine na praškem vseučilišču, kar je ostal skoraj 40 let. Slovence mora posebno zanimati dejstvo, da je bil slavni pokojnik profesor odličnega slovenskega pisatelja — gymn. ravnatelja Josipa Stareta, ki je bil Tomkov učenec ljubljeneč. Kakor je Tomek v svojej mladosti spisal „Kratký všeobecný dějepis“, tako je — po vzoru svojega mojstra — spisal tudi Jos. Staré za družbo sv. Mohorja „Občno zgodovino“, ki jo rabijo še dandanes dijaki srednjih šol z najboljšim uspehom. Pokojni Tomek je bil tudi več let deželni in državni poslanec in zastopnik svojega rojstvenega mesta ter tudi v gospodski zbornici vedno goreč zagovornik enakopravnosti českega jezika z nemščino. Ko je bil l. 1882 izvoljen prvim rektorjem česke univerze, so ga navdušeni dijaki nosili po auli na ramah, in Tomek je zaključil svoj rektorski nagovor — prvi česki profesor, ki je imel toliko poguma! — s krepkim „Na zdar!“ Nikjer in nikdar ni Tomek

zakrival, da je goreč rodoljub in kremenit Čeh, nego se je povsod ponašal, da je Slovan z dušo in s telesom. Vzlic temu ga je vladar odlikoval opetovano, število njegovih literarnih odlik pa je ogromno. Hvaležnost in spoštovanje ostaneta Tomku med Čehi in med vsemi Slovani ohranjena na veke.

Grof Wojciech Dzieduszycki, sedanjí predsednik poljskega kola, ni le politik, temveč tudi filozof in beletrist. S filozofičnimi deli se je bavil najpoprej; med temi slovi njegov obširni spis „Dzieje rozwoju umysłowego w Europie“. Tako zahodno kakor vzhodno slovstvo pozna do dobrega in iz tega je izniknila vrsta njegovih novel „Powiesci Wschodu i Zachodu“. Njegovo dramo „Bohdan Chmielnicki“ so svoje dni često uprizarjali na poljskih odrilih. A. Z.

K. Ostaszewski-Barański: Z dorzecza Weltawy. Lwów. 1905. Str. 208. — Znameniti poljski pisatelj in žurnalist K. Ostaszewski-Barański se udeležuje shodov slovanskih časnikarjev ter spisuje potem knjige svojih spominov na te kongrese in na dežele in na narode, ki jih je pri teh prilikah spoznal. Pred dvema letoma je izdal tako knjigo o Slovencih in Hrvatih ter o deželah, kjer stanujeta ta dva naroda. Sedaj je izdal knjigo o slovanskem kongresu v Plzni ter o Čehih in Česki. Tu podaja v feljetonistovskem slogu zgodovinske slike, opise kulturnih uspehov, kratke živatopise, politična in socialna razmišljanja, zanimive anekdote, pogovore itd. — skratka: v obliki elegantno pisanega potopisa, zasnovanega z duhovitostjo genialnega žurnalista, polnega kritičnosti in humora, podaja pisatelj svoje vtiske in doživljaje na Českem ter opis krasot českih krajin in njih zgodovine, česke obrti, česke kulture sploh ter uspehe česke politike. Izborna informativna knjiga!

Popolno izdanje prepovedanih spisov L. N. Tolstega. A. Čertkov v Christchurchu (Hauts) na Angliškem je izdal grofa Tolstega filozofska in naboženska dela, ki jih je cenzura na Ruskem prepovedala, ki so izšla torej — ali le skrajšana ali pa za rusko mejo v nedostatni, napak polni obliki. Korekturo Čertkovega izdanja teh spisov pa je opravil Tolstoj sam. Doslej je izšlo 10 zvezkov, ki obsegajo tale dela: Vvod v kritiko dogmatičnega bogoslovja krščanskega nauka. — Kaj verujem. — Kaj naj torej storimo. — O življenju. — Članki. — To izdanje je založilo upravništvo lista „Svobodnoe Slovo“.

Don Juan Valera, španski romanopisec svetovne slave, je umrl 18. aprila 81 let star. Bil je diplomat, dvakrat minister in nekaj let španski poslanik na Dunaju. Spisal je več romanov in kritičnih essayev.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Album slovenskih napevov. 50 slovenskih narodnih pesmi za klavir priredil Fran Gerbič. III. zvezek. Cena 3 K. Založil L. Schwentner v Ljubljani. — Marljivi šolski ravnatelj „Glasbene Matice“, g. Fr. Gerbič je zopet povil lep šopek slovenskih narodnih pesmi, znanih in manjznanih, a vseskozi simpatično melodičnih, karakterističnih za muzikalnost našega naroda; gotovo je, da večine teh popevk ni zložil priprosti narod, pastir na paši, kosec na košnji ali obrtnik ob svojem delu, nego so jih komponirali glasbeni diletantje, učitelji stare šole, organisti in sploh omikanejši glasbeniki; a ti so bili sinovi svojega naroda ter so na podlagi narodnih motivov znali podložiti narodnemu besedilu pristno narodne melodije; marsikaj bo v teh pesmih tudi izposojenega in kopiranega, toda duh, ki preveva celotnost teh mičnih, veselih, porednih in tudi sentimentalnih popevk

je nedvomno naš — slovenski. Gosp. ravnatelj Gerbič jih je kot strokovnjak prav spretno priredil za klavir, tako da jih morejo peti s spremljevanjem celi zbori. Gotovo seže z veseljem vsakdo po tem bogatem zvezku! Zlasti jih priporočamo pevskim zborom na deželi. Razveseljevali bodo ž njimi sebe in hvaležne poslušalce.

Dr. K. Glaser in prevodi Shakespearovih dram. V podlistku „Südsteierische Presse“ je objavil dr. K. Glaser podlistek, v katerem trdi, da so vsi dosedanji slovenski prevodi Shakespearovih dram, to so Ivana Cankarja „Hamlet“, O. Zupančiča „Julij Cezar“, Cankarja „Romeo in Julija“ in A. Funtka „Kralj Lear“, nepopolni (glede besedila), površni (glede vsebine), banalni in izvršeni po nemških prevodih, ne pa po izvorniku. Dr. K. Glaser teh svojih trditev ni dokazal, ker so mu bajé vsa uredništva odrekla prostora v svojih listih. Mi poznamo nekatere prevode g. dr. K. Glaserja in rečemo samo toliko: Morda so čisto doslovní in izvršeni strogo po izvorniku, toda literarni (dovršeni gledé na slog in jezik) niso. Pesnika more prevajati le pesnik. Iz tega vzroka dr. Glaserjevih, po vsebini morda najvestnejših prevodov Shakespearovih del seveda ni mogla rabiti niti rokopisov sila potrebna „Slovenska Matica“ in jih — vzlic najgorkejši želji in najboljši volji — ni moglo uporabiti niti „Dramatično društvo“. Spectator.

Josip Prochazka, češko-slovenski skladatelj in učitelj „Glasbene Matice“ v Ljubljani, je danes eden najznamenitejših in najproduktivnejših slovenskih skladateljev. Njegove skladbe in Schwentnerjevih „Novih Akordih“ se odlikujejo z ljubko, izvorno, vedno tekstu primerno ubranostjo, narodno-ljubeznivo melodiko in rafinirano moderno formo, polno dražesti in finese. V Prochazki se družijo bujna muzikalna domišljivost, razvit čut za narodni značaj motivov, za eleganco izraza in čisto enotnost glasbena dela. Banalnih efektov ne išče, nego stremi vedno za čisto umetnostjo, ki seveda ni lahka. Prochazka je že bogato pomnožil našo koncertno, pevsko in klavirno literaturo ter so njegova dela vedno in vedno na vzporednih slovenskih koncertov. Doslej je izdal v Pragi svoje klavirne skladbe (op. 3.) in „Skizzy za klavir (op. 5. in 6.), zvezek dvospevov za sopran in alt s spremljanjem klavirja (op. 14), skladbe za gosli in klavir pod naslovom „Nálad y“ (ubranosti) in skladbe „Jarní (pomladní) motivy“ (op. 17.) za gosli in klavir. „Zlata Praha“ pa je prinesla v 7. štef. t. l. njegovo „Romanco“ za piano na dve roki.

Nova srbska dramatska dela. Prof. Jovan Skerlić poroča v „Slovan. Přebladu“ o srbskem slovstvu l. 1904. ter omenja kratko tudi srbske izvorne dramatike. Srbi imajo dve gledališči: v Belemgradu (ki se sedaj popravlja) in v Novem Sadu ter okoli 70 potujočih gledaliških družb, ki dajejo predstave po kraljevini, Bosni in Hercegovini, Dalmaciji, Slavoniji in Hrvatski. Za razvoj izvorne srbske dramatike skrbje razni faktorji ter vsako leto razpisujejo ustanove in častne nagrade. Vzlic temu pa srbska izvorna dramatska literatura ne napreduje posebno. Prvo mesto zavzema med srbskimi dramatikami Branislav Nušič, ravnatelj gledališča v Novem Sadu, čegar drame „Knez od Semberije“, „Tako je moralo biti“, „Pučina“ in dr. se igrajo z uspehom. Dragutin Hilić piše zgodovinske drame ter se je v minolem letu oglasil zopet s historičnim delom „Neznani gost“, z dramo iz življenja starih Slovanov VII. veka. Ta drama je jako romantična, jako krvava, pisana v težkih verzih ter ni dosegla v Belemgradu posebnega uspeha. Simo Matavulj, odlični srbski novelist, je spisal igro „Na slavi“ iz modernega beligradskega življenja, ki je imela vzlic nekaterim neverjetnostim in prisiljenostim zaradi spretnega dialoga in lepe dikcije časten uspeh. Vobče imajo med Srbi najboljši uspeh narodne

drame in zgodovinske slike; taka dela iz naroda znajo srbski igralci tudi najboljše predstavljati. Moderna dramatika pa se srbskim pisateljem vobče ne posreča, ker je srbska inteligenca — kakor pravi prof. Skerbič — premalo razvita, individualno preenolična in nekarakteristična in pa ker se Srbom še ni narodil „človek, poslan od Boga“ — resničen dramatski talent.

F. Rittner: „V majhni hišici“, noviteta poljske dramske književnosti. Zdravnik ustrelji svojo nezvesto ženo, pred porotniki je oproščen. Vrnivši se domov, vidi, da se ga vsi ogibljejo. Užaljen, osamočen od vseh, konča naposled tudi sebe. Premijera je globoko ganila poslušalce.

A. Z.

UMETNOST.

O slovenski umetnosti in slovenskih umetnikih je napisal Milan Šević v „Letopisu Matice Srpske“ (sveska VI. 1904) izredno simpatičen članek ter hvali osobito slike Ferda Vesela, Rik. Jakopiča, Matije Jame in Ivana Groharja. Z ozirom na I. jugoslovansko razstavo v Belemgradu piše Šević o Slovencih med drugim: „Oni su izneli najviše motiva i problema i stupili u naj jaču borbu za njihovo rešavanje... Sloveni su dokazali, da nisu izgubili svoju individualnost... Na slikama se slovenačkim vidi očito, da su njihovi umetniki radili slobodno. Oni nisu slikali ni po poručbini niti su ugadjali masi, da steku hvale, niti ukusu pojedinaca, da dodju do kupaca, no su stvarali kao „što ptica peva, koja u granju stanuje“, a „pesma je, koja iz grla prodiere, nagrada, što bogato nagradjuje“. Tim je rečima Goethe najbolje odredio, u čemu je pravo umetničko stvaranje...“ Opozarjajoči na to kritiko Srba, spominjamo se s trpkimi čustvi kritik o naših umetnikih v nekaterih domačih listih...!

Doprsni kip Josipa Jur. Strossmayerja. Jernej Bahovec, trgovec s papirnatimi izdelki v Ljubljani, je izdal celo serijo kipcev slovenskih literatov in veljakov; kipci se dobivajo tudi v večji obliki. Izdal je dalje več umetniških razglednic in pravkar še razglednico s portretom v biskupa Josipa J. Strossmayerja ter lepo trozložno razglednico s sličicami Prešerna, Vodnika in Gregorčiča, panorame ljubljanske in glavnega trga z magistratom. Prva stane 10 h, druga 16 h. Kipce in razglednice radi priporočamo, saj imajo namen, zanesti med narod poznanje naših literatov-prvakov in jugoslovanskih mecenov.

RAZNOTEROSTI.

„Slovenska Matica“. Na svojem letošnjem občnem zboru „Sl. M.“ sta bila izvoljena za častna člana 70 letni naš Janez Trdina in prvak jugoslovanskih romancierjev Šandor Gjaljski-Babič o priliki njegove 50 letnice. V odbor so bili nanovo izvoljeni gg. Engelbert Gangl, Fran Govekar, dr. Valter Šmid, Anton Trstenjak in Jakob Turk. Konstatujemo, da je imel novi odbor tekom enega meseca a) zaupni sestanek, b) odborovo sejo, c) sejo književnega odseka. Izvolil se je tudi pododsek, ki ima nalogo sestaviti načrt književnega programa „Sl. M.“. Knjige za l. 1905. so že v tisku, ena je celo dotiskana.

Razpis Strossmayerjeve ustanove. V spomin in slavo velikemu Slovnanu vladiki Josipu Juraju Strossmayerju je ustanovilo „Pisateljsko podporno društvo“ v Ljubljani „Strossmayerjevo ustanovo“ in je določilo v ta namen za letošnji znesek 50 kron. Do te ustanove imajo pravico podpore potrebni slovenski pisatelji. Prošnje je položiti do 1. avgusta 1905. leta.

Petindvajsetletnica smrti dr. Jakoba Razlaga, navdušenega propagatorja jugoslovanske, ilirske ideje, slovenskega pesnika, pisatelja, jurista in politika, bi se bila mogla s hvaležnostjo omenjati po naših listih dne 5. junija letos. V prihodnji številki izpregovorimo o tem plemenitem možu kaj več.

Nobelova nagrada. Pesnika José Echegaray in Frédéric Mistral, ki jima je bila letošnja prisojena Nobelova nagrada, sta značilni in originalni prikazni v modernem slovstvu. Echegaray je bil sprva politik in učenjak. Vzgojen v inženerski šoli v Madridu, je bil potem profesor inženerske šole v Murciji. Za svoja znanstvena dela v inženerski stroki je bil imenovan članom znanstvene akademije. V revolucionjski dobi l. 1868 se je posvetil političnemu življenju ter bil izvoljen v zbornico. V politični karijeri je napredoval hitro in sijajno. Najpoprej je bil trgovinski minister, potem minister za bogočastje in uk, končno pa finančni minister. Ko je bil finančni minister, je prijavil l. 1874. prvo dramo, ki je z njo vzlic mnogoterim napakam v sceneriji takoj navdušil narod, saj je polna veličastnih pesniških krasot. Od tistihmal je utrdil svoj sloves z več kakor 20 dramami, izmed katerih slove: „Svetnik ali blaznik?“, „O Locusa, o Santidad“ ter „El gran Galeoto“. Echegaray je veleznamenit in velik pojav v španskem slovstvu. Zdaj je v 70. letu. — F. Mistral je svetovnoznani provenčalski pesnik. Njegova sladka in strastna poezija opeva predvsem krasote solnčne Provenče in azurnega morja ter slika mojstrsko prirodno, nedolžno življenje na kmetih. Mistral živi v samoti v južni Franciji, srečen med svojci in prijatelji. L. 1854. je z Roumanillem ustanovil pesniško družbo felibrstov (felibres — qui fait des livres t. j. tistih, ki delajo knjige) in je s svojimi prijatelji povzdignil provenčalsko narečje do sedanjega razcveta in razvoja. Najkрасnejše njegove pesmi so: „Mireis“ (1859) „Calendal“, „Norte“, „Zlati otoki“ in „Kraljica Jeanna“. Mistral sodi med najslavnejše francoske pesnike.

A. Z.

NAŠE SLIKE.

A. Jeločnik: **Motiv z istrske obale.** (Umet. pril.) Vozeč se z avstrijskimi bojnimi ladjami po Adrijanskem morju je naslikal B. Jeločnik več ličnih motivov, zlasti z istrske, pustoskalovite obale, ob kateri se gromadijo gole pečine v čudnih, zanimivih skladih, ki so videti, kakor bi jih nakupičili silni gigantje. — A. Berthold: **Za plugom.** (Umet. pril.) Kakšne umetniške, čisto slikarske efekte more doseči mojster fotograf, kaže naša slika z Gorenjskega; detajli so diskretno zakriti, razsvetljava daje oračem in živali plastičen izraz, ozadje pa je fino izdelano, tako, da vzbuja fotografija skoraj dojem moderne slike. A. Berthold zaslučuje največje zanimanje našega občinstva, ki ima smisla za umetniške fotografije. — A. W. Bouguereau: **Dobrikanje.** Zastopnik realističnega zgodovinskega in socialnega slikarstva na Francoskem v dobi družega cesarstva je William Adolphe Bouguereau (roj. 1825), ki je iskal zlasti dekorativnih efektov, slikajoč s francosko eleganco v realističnih barvah lepe ljudi, a bil učenec italijanskih sočasnih mojstrov. Bouguereau je slaven po svojih slikah za pariške cerkve. Na naši sliki se kaže vpliv Italijanov celo v tipih mlade mamice in dobri-kave deklice in v vsem milieuju. — Ivana Kobilčeva: **Na domačem vrtu.** Ljubeznjiva sličica naše slikarice, kažoča dva igrajoča se otročiča na vrtu, govori sama dovolj jasno. — Barjan. **Barjanka.** Tipa z ljubljanskega barja, ki išče še svojega slikarja in svojega poeta! — **Tipi iz belgrajske okolice, Narodne oglasnice Srbkinj, Belgrajski okoli-**

DR. STEPAN PL. MILETIĆ.

čanki. Narodna noša je na slovanskem jugu ohranjena še v vsej svoji nepokvarjeni pristnosti in razkošni raznovrstnosti. Skoraj vsak okraj ima svoje posebnosti, svoje posebne barve, posebne vrste šitkov in krojev. Vzlic vsej pestrosti in pisanosti je v teh nošah mnogo okusa. Neštivilno je narodnih vzorcev za tkanine in vezenine, ki se vporabljajo za srajce, robce, prte, otirače, jopiče, predpasnike i. dr. Te vezenine se izvršujejo navadno jako dragoceno ter so zlasti praznične obleke Srbkinj velike cene, ker imajo vvezanega mnogo pristnega zlata, baršuna in pristne svile. Tudi v belgrajski okolici se je ohranila narodna noša skozi dolga stoletja do danes v vsej svoji čistoti in narodni eleganci. Srbkinja ne pozna večje radosti, kakor da se more ob velikih praznikih in godovih obleči v svojo krasno vezeno rubino, obesiti okoli vratu nekaj zlatnikov, nadeti si preko vratu svilnato „maramo“, pa iti v cerkev tako oblečena, ter počesana v tri do pet preč in spletena v mnogo drobnih, umetno okoli glave in ušes uravnanih kitič. Zlasti so karakteristične narodne oglavnice, ki si Srbkinje ž njimi pokrivajo vso glavo ali pa vsaj deloma svojo frizuro. Te oglavnice so slične pri nas običajnim robcem ali pečam, samo da so finejše, prozornejše. Nekatere oglavnice pa so sestavljene iz naravnega ali umet-

nega cvetja, iz svilenih trakov ter iz celih nizov zlatnikov, srebrnjakov, svetlega stekla ali celo iz zrcalc. Druge, zlasti starejše Srbkinje pa nosijo sredi venca svojih kit raznobarnve fese z vžitimi zlatniki ali blestečimi drobnimi školjkami.

— **Franjo Pavačić: Rimska pijaca.** Pavačić, rojen v Omišlju na otoku Krku, je študiral slikarsko umetnost na Dunaju, v Rimu, Firenci, Napolju ter živi na Reki. Pavačića prištevajo prvim hrvatskim umetnikom. — **Magistratna hiša v Sarajevu.** (Fotografija.) Ako prestopiš kameniti most Seher Čehajina v Sarajevu, prideš pred magistratno hišo iz rdeče in rumene opeke, v krasnem orientalskem slogu z bogatimi okraski. Ta veličastna zgradba se dviga s svojo ravno streho na odprtem prostoru poleg Miljačke ter je gotovo ena najlepših magistratnih hiš Avstro-Ogrske. — **Dr. Stepan pl. Miletić,** hrvatski pisatelj in dramatik, bivši intendant zagrebškega gledališča, je izvoljen predsednikom II. vsesokolskega zleta v Zagrebu. St. pl. Miletić je genijalen mlad mož, ki igra v hrvatskem kulturnem življenju veliko ulogo ter je zlasti za hrvatsko dramatiko in umetnost storil toliko, ko nihče izmed živečih Hrvatov. Ker je pl. Miletić tudi iskren prijatelj Slovencev, prinašamo njegovo sliko. — **E. Cozze: Duša in srce.** V pariškem „Salonu“ je vzbujala Italijana E. Cozzeja sličica „Duša in srce“ posebno zanimanje s svojimi intimnimi efekti in ljubeznivo

ubranostjo. Italijanski mladenič in mladenka darujeta skupno svečo za srečno bodočnost svojega zakona. Naj bi jima gorel plamen ljubezni večno tako, kakor jima gori danes!

E. COZZE: DUŠA IN SRCE.

Imam večjo zalogo
vozov vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN

urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana

Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ

humoristično-satiričen list z
ilustracijami izhaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

DRAGOTIN HRIBAR

Tiskarna

Založna knjigarna
Knjigoveznica

LJUBLJANA.

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno,
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — Cena inseratom: Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.